

**Filozofická fakulta Univerzity Palackého
v Olomouci**

Katedra slavistiky

Ukrajinský kroj, jeho historie a variace

Українське вбрання, його історія й варіації

**Ukrainian National Costume, Its History and
Variations**

Vypracovala: Zuzana Dorňáková

Vedoucí práce: Mgr. Radana Merzová, Ph.D.

2019

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a uvedla všechny použité prameny.

V Olomouci, 12.4. 2019

podpis

Děkuji Mgr. Radaně Merzové, Ph.D., za konzultace, rady a připomínky, které mi během psaní bakalářské práce poskytla.

podpis

OBSAH PRÁCE

1. ÚVOD	6
2. KROJ	7
2.1 Co je to kroj.....	7
2.2 Folklór.....	7
2.3 Ukrajinský folklór	8
2.4 Znaky ukrajinského folklóru	8
2.5 Etnografie.....	9
2.6 Kroj ve světě	10
3. UKRAJINSKÝ KROJ	11
3.1 Regionální kroj.....	11
3.2 Národní kroj	12
3.3 Historie ukrajinského kroje v Kyjevské Rusi.....	12
4. VÝZNAMNÉ PAMÁTKY a OSOBNOSTI	14
4.1 Památky z 11. století	14
4.2 Osobnosti 17. století.....	14
4.3 Osobnosti 18. století.....	15
4.4 Osobnosti 19. století.....	15
4.5 Osobnosti 20. a 21. století.....	15
5. ROZDĚLENÍ KROJŮ PODLE OBLASTÍ	16
6. ŽENA a KROJ OBECNĚ	17
6.1 Košile neboli <i>soročka</i> (сорочка).....	17
6.2 Oblečení spodní části těla.....	17
6.3 Pokrývka hlavy a účes.....	18
6.4 Šperky	18
6.5 Obuv.....	19
7. MUŽ a KROJ OBECNĚ.....	19
7.1 Košile neboli <i>soročka</i>	19
7.2 Oblečení spodní části těla.....	20
7.3 Pokrývka hlavy.....	20
8. UKRAJINSKÁ VÝŠIVKA	20
8.1 Zvířecí motivy	21
8.2 Rostlinné motivy	22
8.4 Symbolika barev ukrajinské výšivky	24
9. KROJ BUKOVYNY.....	26
10. KROJ HALYČYNY	28

11. KROJ ŽYTOMYRSKÉ POLISSJA	30
12. KROJ V SOUČASNÉ UKRAJINSKÉ KULTUŘE	33
13. RUŠNYK (рушник)	34
14. VYBIJKA (вибійка)	35
15. NÁKUP.....	36
16. MUZEA	37
17. SLOVNÍČEK ZÁKLADNÍCH POJMŮ	38
18. ZÁVĚR.....	44
19. РЕЗЮМЕ БАКАЛАВРСЬКОЇ ПРАЦІ	46
20. BIBLIOGRAFIE	50
20.1 Ukrajinské knižní zdroje:	50
20.2 Jiné knižní zdroje:	50
20.3 Elektronické zdroje:	51
21. PŘÍLOHY	54

1. ÚVOD

Tato bakalářská práce se zabývá ukrajinským krojem a jeho významem pro ukrajinskou kulturu a národ. Ukrajinský kroj je jedinečnou součástí historie a kultury Ukrajiny a proslavil se téměř po celém světě. Když se řekne ukrajinský kroj, mnoho lidí si vybaví barevnou a krásnou *vyšyvanku* (vyšívaná košili), která se stala významným symbolem Ukrajiny. Proto se nejprve pokusíme stanovit, co je to vlastně kroj a zda jej můžeme najít i v jiných státech. Důležitým cílem této práce je seznámení se s ukrajinským krojem, který si svou tradici a popularitu zachovává dodnes.

O ukrajinský kroj se zajímalo velké množství etnografů, nejen ukrajinských, a tak si některé z nich zmíníme a rozřadíme je do století, ve kterém vyšly jejich publikace. Dále si rozčleníme Ukrajinu na historicko-etnografické oblasti, ve kterých se kroj vyskytoval a vyvíjel, protože jejich umístění, geografie, sousední vlivy ovlivnily z velké části jejich podobu.

Stručně si charakterizujeme ženský a mužský kroj všeobecně, přestože každá oblast a region mají své specifické oblečení a jejich názvy, a tak jednu část oděvu lze pojmenovat například třemi dalšími názvy, které jsou typické pro danou oblast. Taktéž si vysvětlíme symboliku barev a ornamentů výšivky, která se liší v každém regionu nejen barvou a vzory, ale také stylem vyšití a geografickou polohou.

Následně si podrobněji popíšeme lidový kroj v oblasti *Bukovyny*, *Halyčyny* a *Žytomyrského Polissja*. Tyto regiony jsme si vybrali tak, aby každý patřil do jiné historicko-etnografické oblasti, a bylo možné mezi nimi vidět rozdíly. Též se podíváme na ukrajinskou současnou kulturu, kde bychom v ní mohli najít kroje a originální výšivky, a také se podíváme do historie a zmapujeme si nejdůležitější muzea Ukrajiny, kde bychom mohli vidět lidový oděv či jiné vyšívané předměty.

V poslední řadě vytvoříme slovník termínů, který bude obsahovat především názvy oděvů, doplňků či bot, které jsou součástí kroje na Ukrajině, a to především na *Bukovyně*, *Halyčyně* a v *Žytomyrské Polissja*. Hlavním cílem práce je popis ukrajinských krojů s použitím autentické terminologie, a tak bude mít značně deskriptivní charakter.

2. KROJ

2.1 Co je to kroj

Existuje přísloví, že šaty dělají člověka. V tomto případě to platí dvojnásobně. Kroj, lidový oděv či národní oděv je druh oblečení, který se nosil běžně jako každodenní oblečení, avšak dnes o něm lidé smýšlejí spíše archaicky a málokde se s ním lze setkat. Pro většinu lidí představuje pouze tradici a oblékání předků. Kroj je však důležitou součástí historie každého státu a promítá se na něm kultura a zvyky dané oblasti. Proto v jednom státě existuje velké množství krojů, které se liší region od regionu. Rozdíly vznikají díky přírodním podmínkám, etnickému složení obyvatelstva, historickým událostem či ekonomické prosperitě území.¹ Oděv byl často ušit z kvalitních látek, jako satén, samet nebo brokát, a to především pro bohaté vrstvy obyvatelstva, protože prostí lidé si drahé látky nemohli dovolit. Lidé vlastnili kroj na každodenní nošení, obřadní oděv a sváteční oděv, který se nosil na výjimečné události. Kroj se také lišil tím, zda byl pro ženy, muže či děti. Dalo se též podle něj poznat, jestli byla žena svobodná či vdaná. Především Evropské kroje byly bohatě zdobené, krajkové a vyšíváné. Záleželo však opět na postavení ve společnosti, kroje chudých lidí byly daleko prostší. V dnešní době se s krojem setkáme spíše na historických festivalech, průvodech a kulturních událostech.²

S kroji úzce souvisí dva velmi důležité termíny – folklór a etnografie.

2.2 Folklór

Folklór neboli lidová kultura pochází z anglického slova *folklore*. Slovo *folk* znamená lid, lidový či národní a *lore* se překládá jako učení či tradice. Obor, který se zabývá studiem folklóru nazýváme folkloristika.³

„Pod označením folklór se intuitivně rozumí všechno, co souvisí se starými projevy lidové kultury,“ popisuje M. Leščák. Folklór je originální součástí naší kultury, není pouze kulturou nižších tříd, ale vytvářely jej všechny lidové vrstvy. Základním prvkem pro vznik byl každodenní život, což byla především práce, lidé se však chtěli projevat i po umělecké stránce. Jako výtvarný projev se považoval jedinečný a barvitý kroj. M. Leščák

¹ Malovaný kraj, Záhorské muzeum (05. 04. 2019), dostupné z <http://www.folkloratradice.cz/lidovy-kroj-podluzi/krajina-a-kroj>.

² ПАВЛЮК, Степан Петрович: Українське народознавство, Фенікс, Львів, 1994, 490-492 с.

³ Tamtéž, 562-563 s.

popisuje folklór takto: „Je to kultura vytvořená vykořisťovanými třídami a sociálními skupinami, které si v důsledku svého ekonomického a sociálního postavení vytvořily vlastní typ kulturní tvorby.“ Folklór obsahuje znaky etnické kultury jednotlivých národů. Šířil se bezprostředním kontaktem s lidmi tak, že se předávaly zkušenosti a vědomosti, buďto ústně nebo se vše názorně demonstrovalo. Folklór se vyvíjel různě, protože záleželo na rodině, kde probíhala výchova a předávaly se tradice, na etniku, místě bydliště, na druhu práce a na daném regionu. Folklór se považuje za hraniční disciplínu mezi etnografií a uměnovědou.⁴ To vše také souvisí s pojmem tradice, což je způsob kolektivního jednání nějaké skupiny, a představuje hodnoty, které jsou pro různé kultury významné tak, že se z nich velmi často stávají vzorce chování.⁵

2.3 Ukrajinský folklór

Do ukrajinského folklóru patří tradice, zvyky, písně, tance i lidový kroj, které si lidé předávali z generace na generaci. Podle historika Stepana Pavljuka (Степан Павлюк) je ukrajinský folklór postaven především na ústní lidové slovesnosti. Tento způsob předávání si kulturních poznatků pochází již z dávných dob, a tak mnoho informací bylo nenávratně ztraceno, protože lidská paměť není dokonalá a mnohé písně, tradice či zvyky byly zapomenuty. Ukrajinský folklór se začal zapisovat až v 18. a 19. století. Lidé si ústně předávali nejčastěji pohádky, obřady, zvyky obyvatel daného území, reálie o životě v tehdejší době, historické události z období např. Kyjevské Rusi či Kozáků. Z těchto zdrojů se tak dozvídáme, co se nosilo ve městech a na vesnicích v různých obdobích.⁶

2.4 Znaky ukrajinského folklóru

Historik Stepan Pavljuk (Степан Павлюк) přiřazuje folklóru čtyři nejdůležitější znaky. Tyto znaky nejsou jedinečné pouze pro ukrajinský folklór, ale platí pro lidovou kulturu obecně.

⁴ LEŠČÁK, Milan a SIROVÁTKA, Oldřich: Folklór a folkloristika: O l'udovej slovesnosti, Smena, Bratislava, 1982, 11-47 s.

⁵ Sociologický ústav AV ČR: Sociologický slovník – Tradice (05. 04. 2018), dostupné z <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Tradice>.

⁶ ПАВЛЮК, Степан Петрович: Українське народознавство, Фенікс, Львів, 1994, 562-563 с.

Prvním znakem je anonymita. U mnoha legend, písní či různých příběhů neznáme jména autorů a všechno bylo vytvořeno kolektivně. Někdo vymyslel povídku a lidé si ji dále předávali a domýšleli.

Vzniklo tak mnoho různých verzí povídky, což nás přivedlo k druhému znaku, a to že existuje mnoho variant původního příběhu. Různé povídky či legendy mohou znít nebo končit zcela jinak než jim podobné. Jelikož se vše předávalo ústně, lidé si vymýšleli nové zápletky a další lidé ještě spleťtější příběhy. To stejné je i u krojů a existuje u nich mnoho variant.

Třetím znakem je improvizace, což je doplnění příběhu, části písně či obřadu, když se nevědělo, jak to mělo původně být.

Posledním, tedy čtvrtým znakem je ústní tradice. Označujeme tak předávání z generace na generaci, i kroje se takto často předávaly. Důležitou roli hraje lidská paměť. Sám autor označuje folklór jako *mystectvo pam'jati* (мистецтво пам'яті) neboli umění paměti.

Na předávání lidové kultury se podíleli potulní pěvci (*kobzary*) či pohádkáři, kteří se potulovali po zemi, pořádali různá představení a přinášeli sebou nové písně a příběhy.

Ukrajinská ústní lidová slovesnost se dělí na 3 skupiny. První skupinou jsou básně, které bývaly nejčastěji veršované, aby si je lidé snadněji zapamatovali. Patří sem národní písně, obřadní písně nebo sváteční písně jako *koljadka* (колядка) a *ščedrivka* (щедрівка), které se vážou k pravoslavným Vánocům. Druhá skupina je tvořena prózou, kde největší roli hrály pohádky a legendy. Třetí skupinou byla dramatická díla.⁷

2.5 Etnografie

Vědní disciplína etnografie je synonymem k českému termínu národopis, z čehož vyplývá, že se zabývá z části národem a jeho studiem. Národ je společenství lidí, kteří se hlásí k určité národnosti. Řecké slovo *ethnos* znamená národ a *grapho* psaní. Tato věda zasahuje do všech oblastí lidské činnosti, a proto ji lze zařadit k vědě o společnosti a ke kulturním

⁷ ПАВЛЮК, Степан Петрович: Українське народознавство, Фенікс, Львів, 1994, 563- 572 с.

a historickým vědám.⁸ Etnografie má mnoho definicí, ale dalo by se říci, že je to věda, která se zabývá tím, že zkoumá kulturu a život různých společností.⁹

2.6 Kroj ve světě

Každá země má svůj jedinečný národní oděv, díky kterému lze zemi jednoduše rozpoznat. Jinak vypadají lidové oděvy v Evropě, Asii, Africe či Americe. Evropské kroje jsou často zdobené krajkou a ornamenty. Každá země však má jinou symboliku jak vzorů, tak i barev. Některé části oděvu daných zemí jsou i světově známé.

V Německu a Rakousku muži nosili kraťasy tzv. *lederhosen* (viz obrázek 1), ženy nosily kroj s názvem *dirndl* (viz obrázek 2) a mnoho lidí si je vybaví především díky populárnímu Oktoberfestu.¹⁰ V Rusku si ženy oblékaly *sarafan* (viz obrázek 3), což byl kroj bez rukávu, k němuž patřil *kokošnik* (viz obrázek 4), pokrývka hlavy, která byla bohatě zdobena perlami.¹¹ V Česku taktéž nalezneme mnoho regionálních krojů, například kroj hanácký (viz obrázek 5).

V Japonsku se národnímu oděvu přezdívá *kimono* (viz obrázek 6) a nosí jej ženy i muži především při oslavách a festivalech. Ke Koreji patří *hanbok* (viz obrázek 7), pestrobarevný kroj bez kapes, v Indii ženy nosí *sári* (viz obrázek 8), u kterého látka leží přes jedno rameno a v Číně se nosí upnutý kroj jménem *hanfu* (viz obrázek 9).¹²

V severní části Afriky lidé nejčastěji nosí dlouhé tuniky a turbany kvůli horkému počasí a písku. V Africe také žije mnoho kmenů, jako jsou například Masajové, které lze rozpoznat díky zářivě barevné róbě jménem *shuka* (viz obrázek 10) a masivním náhrdelníkům z kovu.¹³

⁸ LEŠČÁK, Milan a SIROVÁTKA, Oldřich: *Folklór a folkloristika: O l'udovej slovesnosti*, Smena, Bratislava, 1982, 36-37 s.

⁹ Sociologický ústav AV ČR: *Sociologický slovník – Etnografie* (10. 11. 2018), dostupné z <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Etnografie>.

¹⁰ German culture (09. 04. 2019), dostupné z <https://germanculture.com.ua/daily/traditional-german-clothing-dirndl-and-lederhosen>.

¹¹ Olga Gliozza (09. 04. 2019), dostupné z <https://theculturetrip.com/europe/russia/articles/a-brief-guide-to-traditional-russian-dress>.

¹² Victoria and Albert Muzeum (09. 04. 2019), dostupné z <http://www.vam.ac.uk/content/articles/t/traditional-dress-from-east-asia>.

¹³ Exploring Africa (09. 04. 2019), dostupné z <https://www.exploring-africa.com/en/kenya/maasai-people/maasai-clothing-and-accessories>.

3. UKRAJINSKÝ KROJ

Ukrajinský kraj je považován za jeden z nejkrásnějších tradičních oděvů na světě a sami obyvatelé Ukrajiny jsou na něj nesmírně hrdí. Kraj představuje velikou symboliku a tradice každého regionu, a tvoří jej mnoho kombinací barev a vzorů. Tradice šití a vyšívání se předávala z generace na generaci, dívky se v dřívějších dobách začínaly učit šít a vyšívat kolem 6 let. Každá dívka ušila až dvě desítky krajů a dívky z bohatších rodin i dvakrát více. Tehdy dívky vyšívaly, kdykoliv měly příležitost, ať už to bylo při pasení dobytka či drůbeže, tak i v noci při svíčkách. Každá výšivka měla svůj motiv. Nejčastěji to byly motivy jako slunce, rostliny, zvířata či ornamenty spojené s ročním obdobím. Později však některé motivy ztratily svůj význam. Nítě na vyšívání byly povětšinou z vlny či lnu a barvily se přírodně. Červená barva se získávala díky javoru tatarskému, černou barvu vytvořili z ořechů či slunečnicových semínek, oranžovou z jablek či kůry dubu a žlutou z cibule.¹⁴

Ukrajinský kraj lze rozdělit na kraj regionální a národní.¹⁵

3.1 Regionální kraj

Kraj regionální nepředstavuje tradiční oděv celého národu, ale oděvy z různých částí Ukrajiny.

V centrální části Ukrajiny se kraj vyznačuje prvky, které jsou zapůjčeny od kavkazských národů. Také se zde používá bílá výšivka na bílé látce, což je typické pro Poltavský kraj, červená a černá výšivka a nejčastěji zde vyšívají geometrické útvary.

Severní část Ukrajiny můžeme poznat díky skromnosti dekorativních prvků na oděvu, nejčastěji se zde používají dvoubarevné kombinace látky a výšivky, často se šije z červeného a černého vlákna, což představuje odvalu a moudrost, a k tomu bývá červená a bílá výšivka, které představují štěstí a čistotu.

¹⁴ ВІКЛАНД, Лінда і СТВЕНС, Алісія: Український стиль, Видавничий дім "Києво-Могилянська академія", Київ 2011, 41-45 с.

¹⁵ ВОРОПАЙ, Олекса: Звичаї нашого народу. Етнографічний нарис. Том II, Українське видавництво, Мюнхен 1958, 180-181 с.

V jižní části země ukrajinský kroj ovlivňují prvky z Moldávie, pro něž jsou typické otevřené košile s červenou, žlutou a zelenou výšivkou, nosí se zde mnoho šperků a vyšívaných pásků. Nejčastěji se vyšívají květinové a rostlinné ornamenty.

Kroje ze západu Ukrajiny se vyznačují patrným vlivem maďarské a polské kultury, najdeme na nich kovové prvky, mnoho dekorací, korále okolo krku a složité geometrické vzory výšivek.

Na východě Ukrajiny jsou kroje charakteristické kombinací starověkého slovanského oděvu s prvky ruského kroje. Košile mívají úzký rukáv, na kterém někdy najdeme i manžety. Často se používají krajky, stuhy, pásky a velmi barevné výšivky.¹⁶

3.2 Národní kroj

Pojem národní kroj stojí na daleko vyšší úrovni, než kroj regionální. Reprezentuje celou Ukrajinu. Ukrajinský národní kroj je ve stylu baroka a vyznačuje se velkou dynamikou, velkolepostí a zdobností. Proto u národního kroje můžeme spatřit široké rukávy u ženské košile, bohatou výšivku, krajku, korále obmotané kolem krku, které bývají nejčastěji červené, a též vyšívané pásky kolem pasu.¹⁷ Jeho největší rozkvět nastal na konci 19. a začátku 20. století.¹⁸

3.3 Historie ukrajinského kroje v Kyjevské Rusi

V dávné době před vznikem Kyjevské Rusi probíhaly na území východní Evropy přesuny praslovanských a slovanských kmenů směrem na západ. Nejvíce informací pochází především z 12. století díky letopisům. Nejdůležitějším zdrojem byl letopis Pověst dávných let (Повість временних літ), známý také jako Nestorův letopis, protože se vědci domnívali, že jej napsal kronikář Nestor, avšak byl to jeden z mnoha pisatelů. Dozvídáme se, že do východní Evropy přicházeli Polané, Drevljané, Siverjané, Tiverci, Uliči a Doudlebi. Tato plemena se začala usazovat na území dnešní Ukrajiny. Začala zakládat opevnění a vesnice, které později začali navštěvovat různí kupci z jihu či východu.

¹⁶ ВОРОПАЙ, Олекса: Звичаї нашого народу. Етнографічний нарис. Том II, Українське видавництво, Мюнхен 1958, 180-182 с.

¹⁷ Тамtéž, 182-183 с.

¹⁸ ВІКЛАНД, Лінда і СТІВЕНС, Алісія: Український стиль, Видавничий дім "Києво-Могилянська академія", Київ 2011, 53 с.

V 9. století vznikla Kyjevská Rus. Počaly tak obchody s Řeckem, Čínou, Iránem nebo i Egyptem, kde se nejčastěji kupovaly tkaniny a dekorace. Vše probíhalo výměnným obchodem, slovanská plemena měnila například vosk či med za drahé látky a oblečení. Proto se začaly proplétat různé antické a praslovanské kultury. Samozřejmě zde byla i asijská kočovná plemena, která často napadala Slovary, ale přesto se od nich přenesly prvky jako byly široké kalhoty, opasky, sestřihy a účesy mužů či různé ornamenty. Také lze vidět, že kultura byla úzce provázána s běloruskými, ruskými a baltskými národy, které měly podobné košile, sukně, ornamenty či pletené boty. V Kyjevě převážně vzkvétal obchod s Byzancíí. Ve městě tak bylo mnoho kupců a cizinců, a proto bylo oblečení Kyjevanů velmi rozmanité a osobité. Získávaly se tu velmi drahé látky jako hedvábí či samet.

Oděv šili především Řekové, ale postupně se zdokonalili i místní mistři Kyjevské Rusi. Chudí lidé a vesničané si nemohli dovolit koupit tak drahé oblečení, a proto si šili oděv sami. Podle postavení ve společnosti a finanční situace se nosily boty z kůže, ze stébel či z kůry stromů *lyčaky* (личаки). Jako ozdoby se nosily věnce na hlavě, náhrdelníky, prsteny, spony k pláští aj. Motivy těchto ozdob bývaly často ptáci, hadi, koně, slunce, strom života, pole či chmel. Přestavovaly pohanské bohy jako byl Dažboh nebo bohyně Lada, to se však s příchodem křesťanství změnilo.

Muži v době Kyjevské Rusi nosili košile sahající až ke kolenům, úzké kalhoty, opasek, na kterém byly předměty jako nůž či hřeben. Tento opasek nebyl jen doplňkem ale i symbolem síly každého muže. Boty byly vyrobeny z kůže nebo lýka. V zimě se nosíval kožich.

Ženské oděvy byly velmi originální. Ať chudá či bohatá dívka, každá se musela naučit šít a vyšívat. V této době ženy nosily dlouhé vyšívané košile, u kterých byly rukávy delší než ruce, *zapasku* (запаска) neboli zástěru a *plachtu* (плахта), což bylo později zaměněno za sukni. Na nohách bychom opět našli boty z kůže či rostlinné tkaniny. Už tehdy se oděv dělil na svrchní a spodní. Ženy též měly na hlavě pokrývky, které odpovídaly dřívějším pravidlům, a přestavovaly sociální status. Mladší dívky mívaly vlasy rozpuštěné nebo zapletené v cop.¹⁹

¹⁹ НІКОЛАЄВА, Тамара: Історія українського костюму, Либідь, Київ, 1996, 29-37 с.

4. VÝZNAMNÉ PAMÁTKY a OSOBNOSTI

Naši předci používali oblečení již za dávných věků nejen jako ochranu před nepříznivým počasím, jako byl vítr, mráz či horké slunce, ale oděv měl též estetickou funkci. I když oblečení se neustále mění a přichází nové trendy, tak i nadále oblečení považujeme za symbol krásy. Každý člověk chce vypadat hezky pro ostatní. Není tedy divu, že ukrajinský kroj se stal velkým zájmem mnoha etnografů, kteří o něm vydali knihy, náčrty či zápisky, díky kterým můžeme sledovat, jak se kroj vyvíjel a lišil na základě historie, klimatu, zeměpisu, sociální vrstvy a tradice v různých částech Ukrajiny.²⁰

4.1 Památky z 11. století

Jako počátek odlišení ukrajinského kroje od jiných se dá považovat 9. století, kdy na území dnešní Ukrajiny existovala Kyjevská Rus. Z této doby se dochovala jedna z nejstarších písemných památek na teritoriu Rusi, Zborník Svjatoslava (Ізбирник Святослава) z 11. století. Též lze vyčíst, jak vypadal oděv tehdejších lidí, především knížecí rodiny a muzikantů, z fresek na stěnách pravoslavného katedrále svaté Sofie (Софійський собор) v Kyjevě.²¹

4.2 Osobnosti 17. století

Již více informací se dochovalo ze 17. století, kdy francouzský kartograf jménem Guillaume Le Vasseur de Beauplan vydal knihu s názvem Description d'Ukraine (1650), kde popsal území Ukrajiny a kroj obyvatel. O oděvu obyvatel Kyjeva se dozvídáme z deníkových zápisů Paula z Aleppa, který si zapisoval zážitky ze svých cest. Důležitým zdrojem vědomostí byla také Kyjevo-Pečerská lávra, která vydala knihu *Učitělnoje Jevangelije* (Учительное Евангелие) s ilustracemi rolníků.²²

²⁰ ОДАРЧЕНКО, Петро: До історії дослідження українського народного одягу in Український народний одяг, Printing Methods Inc., New York, 1992, 4 с.

²¹ Тамтєж, 4 с.

²² Тамтєж, 4-5 с.

4.3 Osobnosti 18. století

V 18. století se na člancích o kroji podílel Rus Vasilij Zujev (Василий Зуев), který popsal národní кроj a oděv *Slobožanščynu*, či etnograf Ivan Vahylevyč (Іван Вагилевич), který se zaměřil na Karpaty, *Huculščynu* a *Lemkivščynu*.²³

4.4 Osobnosti 19. století

Studiem ukrajinského kroje se zabýval i nejvýznamnější ukrajinský spisovatel Taras Ševčenko, který nakreslil mnoho kreseb z *Kyjivščynu*, *Poltavščynu* a *Černihivščynu*. Jeho výkresy zobrazovaly ženy i muže v různých ročních obdobích. Dokonce i Ivan Franko se zabýval oděvy především obyvatel *Bojkivščynu*. O oděvy z *Huculščynu*, *Bojkivščynu* a *Lemkivščynu* se zajímal Ivan Vahylevyč (Іван Вагилевич), člen Ruské trojice. Ruská trojice bylo literární uskupení v 1. polovině 19. století a patřil sem i Markyjan Šaškevyč (Маркиян Шашкевич) a Jakiv Holovackyj (Яків Головацький).²⁴

4.5 Osobnosti 20. a 21. století

Ruský etnograf Dmitrij Zelenin (Дмитрий Зеленин) vydal článek o pokrývkách hlavy ukrajinského kroje. Důležitý byl i Rus Fjodor Volkov (Фёдор Волков), který popsal кроj v knize *Etnohrafični osoblyvosti ukrajinskoho narodu* (Етнографічні особливості українського народу, 1916) neboli česky *Etnografické zvláštnosti ukrajinského národu*. Oleksa Voropai (Олекса Воропай) napsal knihu *Zvyčaji našoho narodu II.* (Звичаї нашого народу II., 1958), česky *Zvyky našeho národa*, kde popisuje ukrajinský národní oděv. Dále sem patří Tamara Nikolajeva (Тамара Ніколаєва), ukrajinská umělkyně, která vydala například knihu *Istorija ukrajinskoho kost'uma* (Історія українського костюма, 1996), česky *Historie ukrajinského kroje*, či Oksana Kosmina (Оксана Косміна), kyjevská etnoložka, a mnoho dalších etnografů či cestovatelů.²⁵

²³ ОДАРЧЕНКО, Петро: До історії дослідження українського народного одягу in *Український народний одяг*, Printing Methods Inc., New York, 1992, 5-6 s.

²⁴ Tamtéž, 7-14 s.

²⁵ Tamtéž, 14-18 s.

5. ROZDĚLENÍ KROJŮ PODLE OBLASTÍ

Ukrajina je velmi rozlehlá země Východní Evropy a její rozloha dosahuje 603 700 km. Díky své rozloze se zasloužila o titul druhé největší země Evropy. Administrativně se dělí na 27 oblastí, které se dále člení na rajóny. Ukrajina má též dvě moře – Azovské a Černé. Nejdůležitější rozčlenění země z hlediska krajů je však historicko-etnografické dělení. Ukrajinu lze takto rozdělit na 4 části – *polissja*, *lisostep*, *Karpaty* a *step* (viz obrázek 11).

Na severu země se nachází oblast polesí, která je pokryta lesy a bažinami. Řadíme sem *Volynske Polissja* (Волинське Полісся), *Žytomyrske Polissja* (Житомирське Полісся), *Kyjivske Polissja* (Київське Полісся), *Černihivske Polissja* (Чернігівське Полісся) a *Novhorod-Syverske Polissja* (Новгород-Сиверське Полісся).

Od města Lvova přes *Čerkasy* až po *Luhansk* se rozprostírá oblast, které se říká lesostep. Do této části patří *Volyn* (Волинь), *Halyčyna* (Галичина), *Opillja* (Опілля), *Podillja* (Поділля) západní a východní, *Seredně Podniprovo'ja* (Середнє Подніпров'я) pravobřežní a levobřežní, *Poltavščyna* (Полтавщина) a *Slovožanščyna* (Словожанщина).

Na jihozápadě Ukrajiny, kde leží pohoří *Karpaty*, se nachází etnografická oblast se stejným názvem *Karpaty*. Řadíme sem *Lemkivščynu* (Лемківщина), *Bojkivščynu* (Бойківщина), *Zakarpatt'a* (Закарпаття), *Pokutt'a* (Покуття), *Huculščynu* (Гуцульщина) a *Bukovynu* (Буковина).

Poslední etnografickou oblastí je *step*, která se nachází na jihu Ukrajiny a počítá se sem i poloostrov Krym, který byl v březnu roku 2014 anektován Ruskou federací. Separatisté a obyvatelé Krymu hlasovali pro připojení k Rusku, avšak Ukrajina toto referendum nepovažuje za platné. Proto by se dalo říci, že Krym je nyní součástí Ruska, ale právně nadále patří k Ukrajině, protože jen málo zemí uznalo tuto anexi. Do stepní oblasti patří region *Budžak* (Буджак), *Odeščyna* (Одещина), *Nužně Podniprovo'ja* (Нижнє Подніпров'я), *Tavrjija* (Таврія), *Pryazovo'ja* (Приазов'я) a *Krym* (Крим).²⁶

²⁶ КОСМІНА, Оксана Юліївна: Традиційне вбрання українців. Том І. Лісостеп. Степ., Балтія-Друк, Київ 2008, 158 с.

6. ŽENA a KROJ OBECNĚ

6.1 Košile neboli *soročka* (сорочка)

Ženské košile v dávných dobách bývaly stejné jako ty mužské, později se však začaly vyrábět jinak. *Soročky* byly ušity z konopného plátna či z lněného plátna. Lněné plátno si mohly dovolit dívky z bohatších rodin. Nosila se především ve svátky a byla tak dlouhá, že mohla sahat až po kotníky. Nejčastěji se šily dva typy košil.

První typ se nazýval *do ustavky* (до уставки), česky po ramena. Tato košile byla tvořena z deseti částí, hlavní a největší část byl trup, dále dva rukávy, dvě části na ramena, dva klínky, dvě manžety a jeden límec. To vše se sešilo dohromady a na rukávy a ramena se vyšila ozdobná výšivka. Na východě Ukrajiny byla *soročka* velmi dlouhá i s rukávy, na západě byla kratší a někdy měla úzké rukávy.

Druhému typu se říkala *chlop'janka* (хлоп'янка) a byla populární zejména na *Bukovyně* a v blízkosti Zakarpatí. Tvořilo ji šest částí, kde nebyly dvě ramenné a klínkové části. U krku se vytvořil *prostřížek*, který se sešil jen nahoře, a košile se ozdobila výšivkou. Ornamenty na rukávech se vyšivaly vertikálně.²⁷

Největší, nejbarevnější a nejkrásnější výšivky na košilích měla mladá děvčata, ženské košile byly méně zdobené a u starých dam byla výšivka opravdu skromná, nejčastěji pouze jednobarevná, a to v černé či šedé barvě.²⁸

6.2 Oblečení spodní části těla

Neexistovalo, že by žena v kroji mohla nosit kalhoty. Vždy bychom na ní našli sukni, která mohla mít různou délku, avšak sukně nad kolena bychom neobjevili. Na sukni se přivázala *zapaska* (запaska) nebo *fartuch* (фартух), což byly zástěry. Sukně se uvazovaly pomocí tkaného *pojasu* (пояс) neboli pásku, nebo *krajkou* (крайка), což byl tenký *pojas*.²⁹

²⁷ ОДАРЧЕНКО, Петро та кол.: Український народний одяг, Printing Methods Inc., New York, 1992, 266-267 с.

²⁸ ВОРОПАЙ, Олекса: Звичаї нашого народу. Етнографічний нарис. Том II, Українське видавництво, Мюнхен 1958, 216-218 с.

²⁹ ВОРОПАЙ, Олекса: Звичаї нашого народу. Етнографічний нарис. Том II, Українське видавництво, Мюнхен 1958, 222-227 с.

6.3 Pokrývka hlavy a účes

Dívky mohly chodit s odkrytou hlavou a splétaly si vlasy do copů, ve kterých mohly být zapletené šňůrky a stužky. Na hlavě také nosily věnce, které sloužily jako ochrana před zlem. Stuha taktéž mohla být omotána okolo hlavy. Ženy si již vlasy nesměly zaplétat a nosily pokrývku hlavy.

Jedním z mnoha druhů ženské pokrývky hlavy byl *očipok* (очіпок) neboli čepec, který nosily zejména vdané ženy. Děti většinou pokrývky nemusely nosit. Po celém území Ukrajiny existovalo velké množství různých druhů *očipků*. Na *Kyjivščyně* existoval *čepec* (чепець), který se vázal zezadu dvěma mašlemi a na něj se dal ozdobený *očipok*. Měl na sobě výšivky lístků či květin a byl ušit z brokátu, sametu či hedvábí. Prvotním úkolem pokrývky bylo to, aby se zakryly vlasy, postupně se na to nebral takový ohled, a nevadilo, pokud bylo vidět pár pramínků vlasů. Na *Černihivščyně* se nosil *očipok* kulatého tvaru, přes který se uvázal hedvábný šátek. Na *Charkivščyně* a i v jiných částech se nosil *korablyk* (кораблик), který získal svůj název podle slova loď *korabel* (корабель), protože se velmi podobal lodi. Tato pokrývka se nosila zejména v zimě. Při svatebním obřadu nevěsta nosila *namitku* (намітка), což byla dlouhá široká látka, která mohla být dlouhá 1,5 m až 3,5 m. *Namitku* měla obmotanou kolem hlavy. Látka se svojí délkou různila v každé oblasti Ukrajiny a bylo složité ji kolem hlavy uvázat. Existovalo mnoho způsobů, jak to udělat, a ne u všech způsobů se ví jak.³⁰

6.4 Šperky

Na krku každé ženy mělo své místo *namysto* (намисто), což byl náhrdelník z perel, korálů či kamenů. Taktéž se nosily *chrestyky* (хрестики) neboli řetízky z křížků, nosil se také i jeden kříž. Dalším šperkem byl náhrdelník z velkých bílých perel tzv. *balamuty* (баламути). Kolem krku si ženy zapínaly *dukači* (дукач), mince na řetízku.³¹

³⁰ ОДАРЧЕНКО, Петро та кол.: Український народний одяг, Printing Methods Inc., New York, 1992, 270-274 с.

³¹ Анна Тимошук: Аксесуари в українському етно (09. 04. 2019), dostupné z <https://uamodna.com/articles/ne-vyshyvankoyu-odnoyu/>.

6.5 Obuv

Ženy si nejčastěji obouvaly si *čerevyky* (черевики), *čoboty* (чоботи) nebo *postoly* (постоли). *Čerevyky* jsou kožené boty a *čoboty* vysoké kožené boty, které nosili především zámožní lidé. *Postoly* byly nejčastější obuví vesničanů a vyráběly se z kravské nebo prasečí kůže.³²

7. MUŽ a KROJ OBECNĚ

7.1 Košile neboli soročka

Mužské košile nikdy nebyly tak bohatě zdobené jako ženské. *Soročka* byla ušita nejčastěji podle čtyř typů.

Prvním typem byla košile, jak i u žen, *do ustavky*, která byla z konopného nebo lněného plátna. Tento typ je považován za ten nejstarší a dělí se tedy na deset částí. U krku je zapínání na knoflík nebo šňůrka na stažení.

Druhý typ se nazývá tunikový typ. Košile je ušita z velkého plátna, do kterého se rozřízne otvor pro hlavu, tudíž zde nenajdeme žádný límec.

Jako třetí typ můžeme najít košili *čumak* (чумак) nebo také *lotsmanska soročka* (лотсманська сорочка), kde se k látce trupu přišily boční části a rukávy. Ozdobné výšivky bychom mohli vidět zejména u zápěstí. Toto oblečení bylo vhodné pro práci.

Poslední čtvrtý typ se jmenuje *lemko* (лемко) košile a byla velmi originální, šila se pouze ze tří a později jen dvou částí. Výšivka se nacházela u krku a zapínala se zezadu krku. Na *soročku* patřil *pojas* různé barvy a šířky. Muži taktéž nosili kožené *pojasy*.³³

³² ВОРОПАЙ, Олекса: Звичаї нашого народу. Етнографічний нарис. Том II, Українське видавництво, Мюнхен 1958, 227 с.

³³ ОДАРЧЕНКО, Петро та кол.: Український народний одяг, Printing Methods Inc., New York, 1992, 268-269 с.

7.2 Oblečení spodní části těla

Muži velmi často nosili buďto úzké kalhoty, kterým se říkalo *štany* (штани), nebo široké kalhoty, které se nazývají *šaravary* (шаравари). Šily se z plátna, sukna nebo vlny. S dlouhou *soročkou* se vždy nosily úzké kalhoty.³⁴

7.3 Pokrývka hlavy

U mužů bychom na hlavě našli *šapky* (шапка) neboli čepice, které byly kožené a chránily před zimním počasím. Poté se začaly nosit i v létě a šily se z plátna. Později se začaly nosit také slaměné klobouky.³⁵

7.4 Obuv

Muži si taktéž jako ženy nejčastěji obouvali *čoboty* (чоботи), *čerevyky* (черевики) nebo *postoly* (постоли).³⁶

8. UKRAJINSKÁ VÝŠIVKA

Výšivka je způsob ozdobení látky či kůže díky různým ornamentům. Vyšívání vzorů pochází již z dávných dob, kdy se šily symboly například rybí kostí. Ornamenty se vyšívaly nejprve na kůži a měly člověka chránit od všeho zlého a dodávat mu sílu, poté se také začaly vyšívat na látky a dostaly ozdobnou funkci. První výšivky měly zejména geometrické vzory. Výšivky získávaly svou barvu z přírody, nejužívanější barvy byly a stále i jsou červená, černá a bílá. O trochu méně používané barvy jsou žlutá, modrá a zelená. Každý symbol měl svůj pevně daný význam.

Na území Ukrajiny se vyšívalo od pradávna. Symboly na oblečení a látky vyšívaly ženy i dívky, pro které to dříve byla jejich povinnost. Důležitý moment se udál v 11. století, kdy sestra Volodymyra Monomacha (Володимир Мономах) Anna Vsevolodivna (Анна

³⁴ ВОРОПАЙ, Олекса: Звичаї нашого народу. Етнографічний нарис. Том II, Українське видавництво, Мюнхен 1958, 246-252 с.

³⁵ Тамтєж, 237-240 с.

³⁶ Тамтєж, 253-255 с.

Всеволодівна) založila prvni dívčí školu vyšívání v *Andrijivském* monastýru (Андріївський монастир) v Kyjevě, kde se dívky nejen všeobecně vzdělávaly, ale především se učily řemeslu šití.³⁷

U ukrajinského kroje se setkáváme s výšivkou téměř na každém druhu oblečení. Největší a nejkrásnější vyšité symboly však najdeme na *soročce*, *vyšyvance* (вишиванка), která je pokryta výšivkou různých barev a symbolů především na rukávech, u hrudi či konců rukávů. Najdeme ji také na sukních, vestách, kapesníčcích, šátcích, kožších, zástěrách atd. Výšivka je taktéž nesmírně důležitá na *rušnyku* (рушник) a nezbytně patří k ukrajinskému kroji. *Rušnyk* je vyšívána látka, která slouží k mnoha obřadům. Existuje zde okolo 100 druhů stehů a způsobů vyšívání jako je například saténový steh či křížkový steh, které je nezbytné dodržovat.

Symboly ukrajinské výšivky se mohou rozdělit na tři skupiny, a to rostlinné motivy, zvířecí motivy a geometrické ornamenty. Nejméně používané byly zoomorfní motivy.³⁸

8.1 Zvířecí motivy

Nejčastějšími zvířecími motivy jsou ptáci, kteří symbolizují lidskou duši. Na výšivce můžeme najít páva, což je velmi respektovaný pták, který značí rozkvět sil, mládí a sluneční energii. Taktéž přináší štěstí nové rodině či páru. Najdeme jej velmi často na svatebním *rušnyku*, kde také často bývají holubičky, slavíci a kohouti. Tito ptáci jsou nejčastěji zobáčky k sobě a drží v nich kalinu nebo sedí na životodárném stromě, což symbolizuje začátek nové rodiny. Dále se také často vyšívá vlaštovka jako symbol dobrých zpráv v rodině či v hospodářství. Ptáky slavíka a kukačku často vyšívaly dívky, které ještě nenašly svou lásku. Pokud se k těmto ptáčkům přidá kalina, znamená to touhu po pokračování rodu.³⁹

³⁷ СТАХІВ, Мирослава: З історії вишивки in Український народний одяг, Printing Methods Inc., New York, 1992, 279 с.

³⁸ ПОНЯТИШИН, Надія (05. 12. 2019), dostupné z <https://uamodna.com/articles/taemnychi-kody-predkiv-12-golovnyh-symvoliv-ukrayinsjkoji-vyshyvky>.

³⁹ ОСТРОВСЬКА, Тетяна Олексіївна: Знаки - 155 стародавніх українських вишивок, Соняшник, Київ, 1992, 41-42 с.

8.2 Rostlinné motivy

Velmi běžné bylo vyšívaní rostlinných motivů. Našli bychom zde kalinu, což je národní dřevina Ukrajiny. Bývá spojována se vznikem Vesmíru, Slunce, hvězd a Měsíce. Plody kaliny mají červenou barvu, a proto jsou spojovány se znakem krve a nesmrtelnosti rodu. Kvůli tomuto kalinu často najdeme na dívčích a pánských košilích a na svatebních *rušnycích*, které mají pomoci k prodloužení rodu. Motiv kaliny se také používá s dubem. Ornamenty kaliny a dubu se spolu setkávají na mužských košilích a představují krásu a sílu. Dub sám o sobě je posvátný strom, který zosobňuje Peruna, dávného slovanského boha bouřky. Symbolem krásy, radosti a vytvoření rodiny bylo hroznové víno. Výšivky s tímto ornamentem se nejčastěji šily na *soročkách* v Kyjevské a Poltavské oblasti a na *rušnyky* v Černihovské oblasti. Hrozny představovaly rodinu jako vinohrad, kde muž sadí víno a žena se o něj stará a pečuje, a tak víno roste. Především v centrální Ukrajině se používal motiv chmele, který představoval mládí a lásku, a byl si blízký se symbolem vody a hroznového vína. Taktéž byl považován jako manželský symbol. U rostliny mák se věřilo, že má magické schopnosti, chrání člověka a dobytek proti zlu a roste na poli po krvavé bitvě. Měl představovat nesmrtelnost rodu, lásku a žal k zemřelým. K prodloužení rodu se pletl věneček ze sedmi máků. Další květ, který se často vyšívá, je růže. Tento motiv, ačkoliv je velmi oblíbený mezi Ukrajinci, není nijak starodávný symbol. Mnozí se domnívají, že se začal používat v továrnách. Přesto je spojována se Sluncem a můžeme ji najít v geometrické verzi jako hvězdu, kdy představuje vesmírný systém. Pokud bychom hledali ženský symbol, rozhodně by to byla lilie, která reprezentuje čistotu, cnost a šarm dívky. Lístek lilie pomáhá s pokračováním rodu, narozením a růstem. Spojením lilie s křížkem vznikne symbol otcovské a mateřské energie, která je potřebná pro založení rodiny. Existuje zde i symbol slovanské bohyně *Behenije* (Бегенія), reprezentující mocnou matku přírodu, která pomáhá k naplnění harmonického života, přivádí nový život a dává ženě mateřskou sílu. Tento symbol se na některých výšivkách podobá květině. Existuje také ozdravný symbol aksamitníku, který léčí duši i tělo, a probouzí lásku k přírodě a životu.⁴⁰

⁴⁰ ОСТРОВСЬКА, Тетяна Олексіївна: Знаки - 155 стародавніх українських вишивок, Соняшник, Київ, 1992, 7-39 с.

8.3 Geometrické ornamenty

Mezi obzvláště oblíbené ornamenty patří geometrické vzory, kterých je nepřeberné množství. Velmi často se používá starodávný motiv kruhu, který je znakem pro Slunce, někdy se zmiňuje i Měsíc. Přestavuje harmonii, jednotu, celistvost a nekonečnost. Pokud jej bereme jako znak pro Slunce, tak vyzařuje teplé duchovní světlo, avšak pokud jej označíme jako Měsíc, pak vyzařuje chladné světlo. Oblíbené je také vyšívání hvězd, zejména na rukávech *soročky*, které nám ukazují harmonickou strukturu Vesmíru a Solárního systému. Hvězdné uspořádání reprezentuje pořádek ve světě. V Kyjevské oblasti se též vyšívalo tzv. hvězdné nebe, které mělo znázorňovat celý Vesmír a člověka v něm. V *Sumské* oblasti najdeme na výšivkách zlomené větévky, které mají ukazovat, že je celý Vesmír chaotický. Taktéž se používá motiv kosočtverců. Kosočtverec znázorňuje pole, úrodu či plodnost. Do kosočtverců se někdy vyšívaly hvězdičky či křížky, které značily oplodnění. Dalším pradávným ornamentem je meandr, který zastupuje vodu. Ta představuje věčnost, do nekonečně tekoucí, plynulost života a dává najevo, že je možné, že brzy přijde nějaká změna. Voda je svatá, protože padá z nebe. Některé ornamenty znázorňují slunce, vodu a zemi, což je životodárná trojice, bez které by člověk nemohl existovat. K životu je důležitá plodná země, slunce, které ji ohřívá, a voda, která ji nasycuje. Často také spolu bývá jen Slunce a voda. Slunce se podobá květu s osmi okvětními lístky a voda připomíná plazícího se hada. Od pradávna se též používá motiv stromu, strom života, jehož kořeny odkazují na minulost, kmen na přítomnost a koruna na budoucnost. Pro výšivku je nezbytné používat čáry. Různé čáry představují odlišné věci. Pokud je to rovná čára, pak představuje zemi. Avšak pokud je to zvlněná čára, pak je důležité, zda je horizontální či vertikální. Vertikální vlnka znázorňuje déšť a horizontální vlnka slouží jako vodní pramen. Na látky se mohou vyšívát i pouhé tečky. Každá tečka představuje strážného anděla, který ochraňuje člověka přímo z nebe. Na ukrajinských výšivkách vždy nebývá vyobrazen celý strom života, ale často to jsou pouze větve. Existují symboly, které obsahují číslo čtyři, jako je například kříž, kosočtverec či čtverec. Toto číslo čtyři znamená čtyři světové strany jako je sever, jih, východ, západ, dále čtyři části dne jako je ráno, odpoledne, večer a noc, či čtyři roční období jako je zima, jaro, léto, podzim. Kříž, který má v sobě toto číslo, je jeden z nejrozšířenějších znaků. Znázorňuje slunce a oheň, věčný život a chrání před temnými silami. Dalším starodávným symbolem je svastika neboli solární symbol, který nám ukazuje, že vládne světlo nad temnotou. Svastika chrání od neštěstí. Avšak v dnešní době bychom svastiku hledali na *soročce* či

jiné části oděvu jen velmi těžko, a to díky Druhé světové válce a Adolfu Hitlerovi, který svastiku použil a udělal z ní symbol nacismu. Lidé v tomto symbolu v dnešní době v ní spatřují zlo. Přesto, že její původní význam byl zcela odlišný. K využití přírodní energie patří symbol spirály, která zosobňuje vítr, vodu a oheň. Nelze zapomenout na motiv trojúhelníku, který je symbolem nebeské brány vedoucí k věčnému životu. Každá strana trojúhelníku značí jednu věc. Může to být voda, oheň a vzduch, dále matka, otec a dítě, či tři světy, čímž se myslí pozemský svět, nebeský svět a život pod zemí. Někteří lidé se domnívají, že z trojúhelníku vznikl ukrajinský znak *tryzub* (тризуб), který představuje mír.⁴¹

8.4 Symbolika barev ukrajinské výšivky

Ukrajinská výšivka má nepřehledné množství barev. Nejčastěji používané barvy výšivek byla červená a černá, avšak v dnešní době jsou populární i ostatní barvy jako je například modrá či žlutá. Každá barva má svůj skrytý význam.

Již v dávných dobách se věřilo, že bílá barva v sobě spojuje všechny ostatní barvy. Árijci si mysleli, že bílá barva patří světlu, a proto se začali nosit bílé *soročky* a kalhoty, a šili se bílé *rušnyky* a i stěny v domě byly bílé. Avšak v některých zemích se bílá považuje za smuteční barvu, např. Indie. Nejvíce bílých výšivek bychom našli na *Poltavščyně*, *Kyjivščyně*, *Podilli* a *Černihivščyně*.⁴² Bílá barva má za úkol vyzařovat energii, sílu, život a čistotu. Taktéž chrání nositele před různými nemocemi, neštěstím a dodává mu klid a odpočinek.

Černá barva na rozdíl od bílé představuje temnotu neboli protějšek světla. Taktéž má schopnost vstřebávat světlo, energii a teplo. Slované proto tuto barvu považují především za barvu smutku, zla či smrti. Pro Ukrajince v některých oblastech země to však není negativní barva, spojují si ji především s moudrostí, plodností, blahobytem a zemí. V některých částech Ukrajiny se dokonce vyšívaly černé výšivky na svatební košile, aby přinesly bohatství novému páru. Barva se získávala z kůry dubu či vrby nebo z ořešáku.⁴³

⁴¹ ОСТРОВСЬКА, Тетяна Олексіївна: Знаки - 155 стародавніх українських вишивок, Соняшник, Київ, 1992, 43-62 с.

⁴² Оксана Шевчук (08.01.2019), dostupné z <http://spadok.org.ua/vyshyvka-i-vbrannya/kology-natsionalnoyi-vyshyvky>.

⁴³ Etnoxata (01.03. 2019), dostupné z <https://etnoxata.com.ua/statti/traditsiji/simvolichnist-koloriv-v-ukrajinskij-vishivtsi>.

Červená výšivka je nejoblíbenější a nejpoužívanější ozdobou kvůli zářivosti a výraznosti. Najdeme ji na svátečních oděvech, svatebním oblečení a *rušnycích*. Červená barva má ochrannou funkci a dodává životní sílu. Představuje planoucí horký oheň, v některých případech i krev, která byla prolita v bitvách za svůj národ. Červená barva je nejtypičtější pro svatební *rušnyky*, protože symbolizuje nehynoucí lásku, radost a spojení dvou rodů. Barvivo karmín, které obarví nitě do červena, se získává z hmyzu, červených plodů nebo rostlin jako je např. mořena či svízel.⁴⁴

Modrá barva výšivky představuje znak vody, pokud se spojí spolu s barvou červenou, pak vznikne protipól ohně a vody, které symbolizují horký mužský a chladný ženský původ. Přírodní barvivo k vytvoření modré barvy se vyrábělo z okvětních lístků koniklece a chrpy.⁴⁵

Žlutá a zlatá barva má za úkol představovat Slunce, bohatství či nebeský oheň. Vyšívá se s ní nejvíce na západě Ukrajiny, kde výšivka přechází až do oranžové, červené či hnědé. Barva přináší naději, štěstí a radost. V *Čerkaské* a *Kyjevské* oblasti se často se vyšívá s červenou a černou nití. V oblasti *Podillja* se používá žlutá s bílou. Barva se získávala ze slámy či listů hrušně.

Zelená barva symbolizuje probuzení přírody, kdy se vše začíná zelenat, růst, představuje sílu a věčný život. Barvu lze vytvořit spojením žluté a modré barvy. „Je to barva živé přírody, rostlinného království, které vzniklo na pomezí mezi nebem (žluté sluneční světlo) a zemní (modrou) vodou.“

Hnědá barva se vytvoří, tak že se ztmaví žlutá a červená barva. Představuje životodárnou sílu, zoranou půdu a dobrou úrodu. Nejčastěji najdeme výšivky v této barvě v oblasti *Bukovyny* a také na západní Ukrajině.

Šedá se získává spojením bílé a černé barvy. Působí jako neutrální barva a přináší do života harmonickou rovnováhu.⁴⁶

⁴⁴ Оксана Шевчук (08.01.2019), dostupné z <http://spadok.org.ua/vyshyvka-i-vbrannya/kolory-natsionalnoyi-vyshyvky>.

⁴⁵ Etnoxata (01.03. 2019), dostupné z <https://etnoxata.com.ua/statti/traditsiji/simvolichnist-koloriv-v-ukrajinskij-vishivtsi>.

⁴⁶ Оксана Шевчук (08.01.2019), dostupné z <http://spadok.org.ua/vyshyvka-i-vbrannya/kolory-natsionalnoyi-vyshyvky>.

9. KROJ BUKOVYNY

Etnografická oblast *Bukovyna* se nachází v jižní části Karpat v blízkosti města *Černivci* a hraničí s Rumunskem a Moldavskem. Název této oblasti pochází z dubových lesů, které se zde rozprostírají.

Tato oblast byla osídlena Bílými Chorvaty a Tyverci v 9. století, kdy zde existovala Kyjevská Rus. Ve 12. století na tomto území vzniklo Haličské knížetství. Po rozpadu knížectví se oblast připojila k Moldavskému knížetství. Později však byla napadena Osmanskou říší a stala se tak jejich poddanou zemí. V 18. století přešla oblast pod nadvládu Habsburků. V 19. století zde vznikla provincie *Bukovyna* s centrem v *Černivcích*. Sovětský svaz přinutil Rumunsko vydat severní část *Bukovyny* a vytvořil *Černiveckou* oblast, která patřila pod SSSR. Avšak etnografická oblast nebyla zcela totožná s historickou zemí *Bukovyna*. Je to především oblast dnes ležící v *Černivecké* oblasti a lze ji dělit na tři menší regiony. První region se nazývá *Pravoberežno-Poprutskyj* region (Правобережно-Попрутський), druhý *Levoberežno-Poprutskyj* region (Лівобережно-Попрутський) a třetí *Trydnistrovskyj* region (Тридністровський). Tyto oblasti sousedí na jihovýchodě s Moldávií, na jihozápadě s Rumunskem, na severovýchodě s *Podillja* a na západě s *Huculščynou*, proto můžeme u krojů najít různé elementy s těchto území.

Ženy na *Bukovyně* nosily bohatě zdobené košile, které měly složitější výšivku především na horní části rukávu a také někdy u hrudi. Celkově měly mnoho různých variant a barevných výšivek. Sváteční košile měly výšivku dokonce i složitější, na kterých se nosilo mnoho šperků z krajky či korálů. Ornamenty na vyšitých rukávech měly syté kontrastní barvy, které se obtáhly černou nití. Konec rukávu se zakončil volánem, který byl na okraji ozdoben krajkou, výšivkou nebo ažurou, což je textilie s prolámanými vzory. Dále se samozřejmě nosily sukně, na kterých mohla být zástěra *zapaska* (запаска) nebo *horbatka* (горбатка), což je černá látka z vlny. *Horbatka* se obmotala kolem pasu a upevnila se díky tenkému *pojasu* (пояс). Též se nosila *fota* (фота), což byla bavlněná tkanina vyrobená ve fabrice. Měla nejčastěji černou nebo modrou barvu a k tomu různé kruhy. Konce *foty* se nedávaly pod *pojas*. Na svatbě ženy mohly mít na sobě *riklju* (рікля), což byla sukně s přišitým vrškem a bez rukávů. *Riklja* mohla být jakékoliv barvy a dával se na ni široký *pojas*. Na košili bychom mohli vidět různé *bezrukavky* (безрукавка) neboli vesty jako byl *keptar* (кептар) nebo *curkanka* (цурканка). Když byla větší zima mohli si obléknout *sardak* (сардак), *kožuch* (кожух) nebo *mantu* (манта), kterou častěji nosili muži. Jako doplněk měly ženy různé šperky jako *namysto* (намисто), což je náhrdelník

z korálů, křížky, *dukač* (дукач), *gerdan* (гердан) a tkané nebo kožené tašky. Tkané tašce se říkalo *tajstra* (тайстра). Jako pokrývka hlavy zde sloužila *karabulja* (карабуля), *koda* (кода), věneček, *kapeljuščynňa* (капелющиння) a *kodyna* (кодина). Též se vlasy splétaly stríčkou (стрічка) neboli stuhou a zakrývaly šátkem či *namitkou*. Všechny pokrývky bývaly bohatě zdobené. *Kodyna* byla svatební pokrývka hlavy, asi deset cm široká a šest cm vysoká, měla kruhový tvar a byla ozdobená korály, kovem a stuhou. *Koda* byla vyrobena z kartonu, který byl obšit látkou s korály či stuhami, a nahoře byly piliny. *Kapeljuščynňa* se velmi podobá věnci se stuhou. *Karabulja* byl též karton obšitý látkou, bohatě zdobený a s barevnou stuhou.

Oproti ženským *soročkám*, mužské košile připomínaly tuniky s dlouhými rukávy a byly často velmi prosté. Nenašli bychom u nich tak bohatou výšivku, pokud však byla vyšita, hledali bychom ji především v oblasti krku a hrudi, kde byl rozparek. Košile byla jednobarevná, nejčastěji bílé barvy. Tunikové košili se v této oblasti říká *chlop'janka*. Košile se nosila venku na kalhotách a její délka dříve mohla sahat až po kolena. Později se tuniková *soročka* zkracovala. Muži si mohli vybrat z mnoha typů kalhot, kterým se říkalo *hač* (гач), *myšyn* (мишин) nebo *port'anys* (портяниць). *Port'anys* byly úzké plátěné kalhoty. Kalhoty *hač* se vyráběly ze sukna. V Karpatech se nosily *čeresy* (череси), což jsou široké opasky z kůže, které jsou taktéž typické pro oblast Karpat. Opasek měl kovové přezky a bylo možné na něj zavěsit různé předměty jako byl například nůž. Samozřejmě se také nosil *pojas*, který byl uvázan na košili. Pokud byla zima, mohli si muži, stejně jako ženy obléknout kožešinou *bezrukavku* neboli vestu, *sardak*, což byl dlouhý kabát vyrobený ze sukna, a měl zde nejčastěji šedou, hnědou a černou barvu, *mantu* neboli kabát, který má zezadu látku ve tvaru čtverce a většinou se nosil na kožichu, když byla velká zima, nebo *kožuch*. Jako doplněk bychom mohli najít různé šperky, kapesníčky či vak. Důležitá je i pokrývka hlavy, muži zde nosili slaměné či plstěné klobouky, které si zdobili trávou či pavím perem. Když byla zima, tak si často brali *kučtu* (кучма), což byla teplá vysoká čepice.

Košile byly zdobeny ornamenty rostlin, květů, proužků a čárek. Rukávy se zakončovaly pomocí manžet, kterým se zde říkalo *bracar* (брацар) nebo *brycar* (брицар). Na ženských i mužských *soročkách* bychom našli ažur, což je textilie s prolámanými vzory. Košile se šily buď ze dvou, tří či jednoho plátna. *Soročky* z jednoho plátna byly mužské tunikové, které se vyrobily tak, že se plátno sešilo, vyřízl se otvor na hlavu a ruce a přišily se k látce rukávy.

Ženy i muži vlastnili vyšívane kapesníčky, kterým se říkalo *šyrynky* (ширинки). Muži je nejčastěji dostali od dívky nebo od své matky.

Boty na každodenní nošení se nazývaly *postoly* (постоли). Při sváteční příležitosti si lidé obouvali *čerevyky* (черевики) nebo *čoboty* (чоботи).

Mužská tuniková košile se v *Pravoberežno-Popruttí* vyšívala nahoře kolem ramen horizontálně a dole u rukávů vertikálně. Se vznikem tovární výroby ve 20. století se začaly nosit sukně ze saténu, kalika, vlny a sukna.

V *Levoberežno-Popruttí* se výšivka na košili vyšívala vertikálně u hrudi u rozparku. Nejčastěji se zde vyšívaly ornamenty drobných květů a lístečků. Ženské košile se někdy šily z černých nití, a proto se této *soročce* říkalo *čerňanka* (чернянка). Výšivky měly nejčastěji černou nebo žlutou barvu. Ve 20. století se zde sukně začaly zdobit ažury a zářivým páskem.⁴⁷ (viz obrázek 12)

10. KROJ HALYČYNY

Z oblasti lesostep jsme si zvolili etnografický region *Halyčyna*, který se nachází na východě Ukrajiny okolo města *Lviv*. Tato část se dříve jmenovala *Halyčské* knížectví s hlavním městem *Halyč* a sahala i do dnešního Polska. *Halyčská* knížata byla tehdy považována za jedny z nejmocnějších v celé Rusi. Avšak hlavní město padlo pod nájezdem Mongolů, a tak se hlavním městem stal právě založený *Lviv*. Ve 12. století země přišla o nezávislost a byla připojena k Polskému království, kde zůstala až do 18. století. V tomto století byla země přičleněna k Rakousku-Uhersku. Ukrajinská část, východní *Halyč*, byla připojena k polské části, západní *Halyči*, což později vyústilo k válečnému konfliktu mezi Poláky a Ukrajinci. Díky tomu vznikla Západoukrajinská lidová republika, která trvala pouze jeden jediný rok. Roku 1939 byla *Halyčyna* připojena k SSSR.

Etnografický region *Halyčyna* je daleko menší než původní historická oblast. Na západě sousedí s Polskem, na východě s oblastí *Podillja* a na jihu s *Opillja*. Lze jej dále rozdělit na menší území, a to na severozápadní část, kam patří *Javorivščyna* (Яворівщина),

⁴⁷ КОСМІНА, Оксана Юліївна: Традиційне вбрання українців. Том II. Полісся. Карпати., Балгія-Друк, Київ 2009, 98-113 с.

centrální část, kde najdeme *Horodoččynu* (Городоччина) a *Mykolajivščynu* (Миколаївщина), a východní část, kam řadíme *Zoločivščynu* (Золочівщина).

Na *Halyčyně* se nosily vyšívané košile, které můžeme rozdělit na 2 typy. První typ měl široký rukáv zúžený u zápěstí a říkalo se mu *plič* (пліч). Druhý typ neměl tak široké rukávy a byl otevřený u zápěstí a nazýval se *košulja* (кошуля). U každé košile najdeme krásnou výšivku na rukávu u ramene, čemuž se říká *vustavok* (вуставок), a také u manžet. Jestliže byla košile vyrobena ve fabrice, přezdívalo se jí tzv. *kartanova* (картанова), když byla vyrobena podomácku, tak se označovala jako *rysovana* (рисована). Existovala i speciální košile, která se nosila, pokud zemřel někdo z příbuzných, její výšivky byly nejčastěji z fialové, šedé nebo černé niti.

Muži nosili košili s názvem *pidoplička* (підопличка), která byla vyrobena ze lnu. K tomu měli na sobě bílé kalhoty. Když bylo chladněji, mohli nosit např. kabát nebo *čemerku* (чемерка), což byla krátká bunda.

Na košili se nosila vesta tzv. *lajbyka* (лайбука), na které byly vyšity květiny orámované pomocí proužků či kliček, nebo *kožušanka* (кожушанка), což byl kabát bez rukávů z ovčí kůže. Jako vrchní oděv se používal kabát, *portanka* (портянка) neboli tenký kabátek, *vitrak* (вітрак), což je krátký kabát, *hablik* (габлік), dlouhý oděv z tenké látky, či *lejbyk* (лейбик), oděv podobný vestě. Na svátky se nosil *župan* (жупан), což byl dlouhý oděv, který měli především bohatší vrstvy obyvatelstva. Najdeme v této oblasti i kabát s názvem *bekeša* (бекеша) či kožich *kožušnycja* (кожушниця) a kožešinovou bundu jménem *futro* (футро).

Ženy samozřejmě nosily dlouhé široké sukně, které mohly být obarvené podomácku tzv. *vybyvanky* (вибиванка) nebo *malovanky* (мальованка), nebo s tištěnými vzory tzv. *vybijky* (вибійка). K svátkům také patřila kratší sukně *šorc* (шорц).

U ženy bychom mohli spatřit látku *namitka*, která se nosila okolo hlavy nebo vyšívanou čelenku *bavnycja* (бавнуся), na kterou se vázal šátek. *Bavnycja* je typická především pro tuto oblast. Vdaná žena nosila na hlavě *očipok* (очіпок), což bylo pokrývka hlavy velmi podobná čepici. Muži nosili klobouky.

Důležité byly i účesy, mladé dívky měly vlasy rozpuštěné nebo spletené do copu. Cop byl uvázán barevnými stuhami. Ženy nosily účesy, kde bývaly vlasy zatočené v uzel, začesané dozadu či vlnité.

Kolem krku bychom u žen mohli vidět velké *gerdany* (гердан), korálkové náhrdelníky, u muže naopak nesměl chybět opasek z kůže.

Na ženských košilích v *Javorivščyně* se vyšivaly rostlinné a květované ornamenty, které se doplnily černými, šedými nebo žlutými lístečky. Vytvářel se kontrast mezi lístky a středem květu nebo se ornamenty obtáhly. Na košili se přidávaly také manžety a velký vyšívaný límec. Vyšivce na košili se v tomto regionu přezdívá *bavnyčkova vyšyvka* (бавнучкова вишивка) nebo *javorivka* (яворівка). Ornamenty na sukni byly nejčastěji tištěny. Kolem pasu ženy nosily bílou zapasku (zástěru), na košili bychom mohli najít také svetr *kofta* (кофта) nejčastěji zelené barvy.

Košile z *Horodoččyny* nebyly ozdobeny jen ornamenty květů, ale používaly se i geometrické vzory jako čtverce, sloupce, proužky či kosočtverce. Košile byla ušita pomocí *horodockého* švu, který kombinoval hladký šev a smyčky, takže vznikal ornament tzv. „zig zag“. Ten měl nejčastěji barvu červenou na bílé látce, nebo bílou na červené látce. Sukně se šily především z kupovaných látek, na kterých se vyjímal bílá *zapaska* ozdobená krajkou.

U *mykolajivské* košile se často vyšivaly proužky či linie blízko manžety, a to nejčastěji černou barvou. Sukně byly obvykle pouze jednobarevné. Na sukni se musela uvázat *zapaska* stejné barvy.⁴⁸ (viz obrázek 13)

11. KROJ ŽYTOMYRSKÉ POLISSJA

Historicko-etnografický region zvaný *Žytomyrské Polissja* se nachází tam, kde bychom nyní našli část severovýchodní *Rivenskéé* oblasti a severozápadní část *Žytomyrské* oblasti. Ještě v 10. století se na tomto území rozprostírala zalesněná listnatá oblast, která patřila nejprve do Kyjevské země, od 13. století se dostala pod litevská knížata a do Kyjevského knížectví, od 16. století patřila do Kyjevského a Volyňského vojvodství, a nakonec v 18. století spadala do Kyjevské a Volyňské gubernie. Na severu sousedí s Běloruskem, na západě s *Volyňské Polissja*, na východě s *Kyjevské Polissja* a na jihu s *Volyní* a *Podniprov'ja*.

⁴⁸ КОСМІНА, Оксана Юліївна: Традиційне вбрання українців. Том I. Лісостеп. Степ., Балтія-Друк, Київ 2008, 34-45 с.

Tradiční oblečení vesničanů bylo ovlivněno nejenom sousedními regiony ale i místní šlechtou.

Ženy v *Žytomyrském Polissja* nosily dva typy *soroček*, buď byly ušity celistvě nebo z více částí. Rukávy košil měly široké manžety, kterým se zde říká *čochlamy* (чохлама), a také kanýrky *maňkety* (манькета), které se zdobily krajkou. Tyto prvky byly v 19. století převzaté od šlechty. Výšivka se nacházela u krku, na rukávech, u manžet a u pasu. Nejčastěji se používaly geometrické ornamenty. Ve 20. století se začaly vyšívat i rostlinné ornamenty jako květiny. Geometrické ornamenty vytvořily na rukávech předlohu podobnou šachovnici. U *soročky* bychom mohli vidět čtyři typy límců. První typ byl zcela bez něj, druhý měl velký límec, třetí byl kulatý límec a čtvrtý typ se nazýval *hološyjka* (голошийка), což byl límec kolem krku ve tvaru čtverce. K *soročce* se samozřejmě nosila vlněná sukně, které se zde říká *litnyk* (літник), *sajan* (саян), nebo *andarak* (андарак). Na *litnyku* se nejčastěji objevovaly červené čárky nebo čtverečky, které se doplnily bílou, zelenou, žlutou nebo modrou barvou. Na ni se dal *pojas* ze sametu nebo plstě. Pokud byla sukně z plátna, pak se jí říkalo *port'anyk* (портяник), *sukňa* (сукня) nebo *spodnica* (сподниця). Na sukni se vážala nesešitá zástěra *zapaska* (запаска), která se tkala příčně a zdobila se buďto kosočtverci a jimi podobnými ornamenty, nebo se doprostřed vyšíl jeden velký ornament. Někdy se také šily *kylytmove* (килимові) sukně, které svým vzhledem připomínaly koberec. Nosili se též *pilky* (пілка), což je jiný název pro *fartuch* (фартух) z lněného nebo konopného plátna. Ženy si také oblékaly vesty *bezrukavky*, které se nazývají *kercety* (керсет), *staniky* (станіка) či *kamizelky* (камізелка). Tyto vesty se šily z kupované látky. *Kamizelky* byly trochu delší než ostatní vesty a mnohem teplejší. V této oblasti dívky nemusely mít na hlavě žádnou pokrývku, nosily tak jen zapletené dva copy, někdy i čtyři. Do copu se zaplétaly různobarevné šňůrky či stuhy. Široká stuha s *dukačem* či *namystem* se dala kolem hlavy, na to se nasadil věnec se stuhami. Ženy již musely mít vlasy zakryté a nesměly si plést copy. Vlasy si často motaly na *kibalok* (кібалок), což byla obruč z břízy. Na sepnuté vlasy se nasadil *čepec* nejčastěji s červenou výšivkou. Na *čepec* se poté dala *namitka* nebo šátek. Dříve se *namitka* nosila běžně, postupně však se od této tendence ustupovalo a v 20. století se z ní stala pouze sváteční pokrývka hlavy. Jako doplňky k oblečení se používaly *dukače*, *namysto* ze skla, protože pravé korále byly drahé, křížky a *malitovka* (малітовка), což byl přívěsek s ikonou Matky boží nebo Spasitelem.

Mužské *soročky* měly výšivky především u krku na límci a bylo jich méně než u ženských košil. Ke košili se nosily plátěné kalhoty nebo nohavice ze sukna. Patřil zde i *pojas*, který mohl být pletený nebo kožený. Kožený opasek, kterému se zde říká *popruhi* (попруги), bychom našli pouze u mužů. Na pravou stranu tohoto opasku se našily vaky. Jako pokrývku hlavy muži používali *šapku* (шапка) neboli čepici ze sukna nebo kožešiny. V zimě se nosila teplá *kučma* (кучма).

Ženy i muži nosili jako teplý svrchní oděv *svytu* (свита) nebo *kožuchy* (кожух). *Svyta* se šila ze sukna a nejčastěji měla bílou, šedou, hnědou či černou barvu. Našli bychom u ní mnoho dalších názvů jako je *kozačyna* (козачина), která byla kratší, *kusačok* (кущачок), který sahal až po kolena či *cačok* (цачок), který byl krátký a pouze pro ženy. Ženská *svyta* se zdobila bohatou výšivkou a její barva záležela na tom, jaká je barva sukna. Pokud byla *svyta* byla bílá, pak se vyšívalo červenou či černou nití, když však byla hnědá nebo šedá, nejčastěji se udělala zelená, žlutá a červená výšivka. Mužská *svyta* se ozdobila barevnými šňůrkami, které se přišily do švů. Když byla zima, pak se nosil především *kožych* (кожих). Lišil se délkou, muži jej měli až po paty a ženy do lýtek. Taktéž muži jej zapínali pomocí kožených knoflíků nebo poutka, ženy se do něj pouze zabalily. Důležitý byl i sváteční *pojas*, který byl průmyslově vyráběný zejména v zelené a červené barvě. Jako ornamenty se používaly rostlinné motivy a čáry. Existovalo mnoho způsobů, jak jej uvázat. Mužské *pojasy* byly širší než ženské, v některých vesnicích byly v černé barvě. Jejich konce tvořily dlouhé nitě, čemuž se říkalo *kutacy* (кутаси). Doma vyrobené velmi tenké *pojasy* se nazývají *krajky* (крайка) a jsou vyrobeny z vlny. Nejčastěji v této oblasti mají červenou, žlutou a zelenou barvu. Ženy *pojasy* nosí na *zapasce* nebo *litnyku* a muži si je obvazují na *soročku*. Na nohou bychom u těchto obyvatel našli *postoly* (постоли) z lýka či prutů, které se přivázaly k noze pomocí šňůrek z koňského ocasu nebo konopí. *Postoly* se nasazovaly na *onuči* (онучі), což byla látka obmotaná kolem nohy a sloužila jako ponožka. Pokud byly *postoly* z kůže, pak se jim říkalo *morščaky* (морщакы). Dále se nosily *čoboty*, ale to si mohli dovolit pouze bohatí lidé.⁴⁹ (viz obrázek 14)

⁴⁹ КОСМІНА, Оксана Юліївна: Традиційне вбрання українців. Том II. Полісся. Карпати., Балгія-Друк, Київ 2009, 16-25 с.

12. KROJ V SOUČASNÉ UKRAJINSKÉ KULTUŘE

Ukrajinský kroj je pro Ukrajince neustále aktuální téma. Na rozdíl od České republiky, kde bychom kroj či jeho části mohli najít pouze ve folklórních souborech nebo ve folklórním pořadu, na Ukrajině je kroj velmi důležitou součástí kultury a života a objevuje se velmi často v televizním vysílání, ve filmech a seriálech či v hudebních videoklipech. Také zde vzniká mnoho projektů, které se zabývají tematikou lidových oděvů. Samozřejmě existují také starší filmy, které jsou často natočené podle knihy ze 19. století jako je například *Ukradené štěstí* od Ivana Franka, pak je zcela jasné, že zde lidé mají na sobě kroje. V České republice bychom něco podobného těžce hledali.

Od roku 2006 se na Ukrajině slaví Den *vyšyvanky*, který vždy spadá na třetí čtvrtek v dubnu.⁵⁰ Během konání *Ukrainian fashion week* v roce 2015 byl prezentován projekt *Vytoky* (Витоки), kde byla ukázána přehlídka ukrajinských krojů a šperků z různých regionů. V roce 2015 vznikl projekt *Ščyri* (Щири), který představoval kalendář se známými osobnostmi, které byly oděny v ukrajinských krojích.⁵¹ O rok později se objevil znovu jako *Ščyri. Spadščyna* (Щири. Спадщина), mezi osobnostmi byla například i Tina Karol (Тіна Кароль) či Onuka. V roce 2019 vznikl kalendář *Ščyri. Svyata* (Щири Свята), kde se opět objevuje Tina Karol, Onuka, zpěvačka skupiny Kazka nebo Džamala.⁵²

V roce 2016 vznikl jedinečný projekt *Spadok* (Спадок) o ukrajinském kroji. Společnost Film.ua group vytvořila krátká cca tři minutová folklórní videa, která představují ukrajinský kroj různých regionů. Celkem bylo natočeno dvacet čtyři videí, kde se objevuje žena, která se začíná postupně oblékat do kroje. V každém videu se ukáže pokaždé jiná žena různého věku, jako je mladá dívka, dospívající žena či stará dáma, které si oblékají kroj odpovídající jejich věku. Každá část kroje je pojmenována, takže je jednodušší si představit, jak vypadá např. *fartuch*, *keptar* či *čerevyky*. Taktéž se dozvídáme, jak se přesně daná část kroje obléká, zavazuje či zapíná.⁵³

⁵⁰ 24Lifestyle (04. 04. 2019), dostupné z https://24tv.ua/lifestyle/den_vishivanki_v_ukrayini_istoriya_ta_traditsiyi_svyata_n817527.

⁵¹ BBC (04. 04. 2019), dostupné z <https://www.bbc.com/ukrainian/features-38301568>.

⁵² VSEUA (04. 04. 2019), dostupné z <https://vseua.info/shhiri-svyata-blagodijnij-kalendar-ukrayins-kogo-svyatkovogo-vbrannya>.

⁵³ FilmUAGroup (26.03.2019), dostupné z <https://film.ua/uk/production/filmsandseries/projects/309>.

Ačkoliv ukrajinský kroj není hlavní prioritou novodobé filmové produkce na Ukrajině, v roce 2017 vyšel film fantasy *Storožova zastava* (Сторожова застава), který se odehrává v minulosti a je zde možné vidět prvky ukrajinského kroje jako jsou jemně vyšíváné *soročky*, *pojasy* či plátěné kalhoty. V roce 2015 vyšel film, který se odehrává na *Halyčyně* a jmenuje se *Polit zolotoji mušky* (Політ золотої мушки). V tomto filmu některé postavy mají na sobě části kroje a odehrává se v něm také ukrajinská svatba. Dnešní ukrajinská svatba je jedna z příležitostí, kde se objevuje celý kroj nebo krojové prvky. Ve filmu z roku 2018 *Čornyj kozak* (Чорний козак) se děj odehrává v 17. století, a tak lze vidět všechny postavy v kroji a také vybavení domu, kde na stěnách visí *rušnyky*. Kroj nebo alespoň *vyšyvanku* můžeme často vidět v různých seriálech, kde jej nosí nějaká postava. *Vyšyvanka* se objevila i v novém seriálu *Škola* (Школа) z roku 2018, kde ji někdy nosí studenti do školy. Existuje jistě mnoho dalších seriálů a filmů, kde se *vyšyvanka* vyskytuje, protože je to na Ukrajině normální jev. Lidé nosí *vyšyvanky* i ve všední dny.

Na Ukrajině nalezneme prvky ukrajinského kroje i v novějších hudebních klipech. Skupina Selfy vydala v roce 2016 píseň s názvem *Vyšyvanočka* (Вишиваночка). Taktéž ukrajinský rapper Jarmak, jehož písně jsou většinou v ruštině, má videoklip *Vstavaj* (Вставай), který se odehrává v době kozáků a lidé okolo mají na sobě kroj. Pokud bychom chtěli vidět karpatské kroje, pak je najdeme ve videích zpěváka Ivana Pylypecja. Existuje zde také velké množství Etno-skupin. Jednou z nich je DakhaBrakha, u které najdeme prvky ukrajinského kroje, nebo také Panivalkova, kde u anglické písně „Let me go“ jsou zpěvačky oblečené v lidovém oděvu.

Nejvíce se však s ukrajinským krojem setkáme v různých tanečních a hudebních souborech, ve kterých lidé vystupují v krojích. *Vyšyvanka* se i nadále nosí během důležitých událostí a svátků. Lidé si ji oblékají zejména na narozeniny, den města, křest, pohřeb, svatbu v národním oděvu, festivaly, státní svátky jako Den nezávislosti nebo náboženské svátky jako Vánoce či Velikonoce. Děti ji nosí i do školy, když se koná důležitá událost, jako je ukončení školy.

13. RUŠNYK (рушник)

Ačkoliv *rušnyk* není součástí ukrajinského kroje, jeho význam a tradice jsou velmi důležité. Na Ukrajině existuje přísloví: *Chata bez rušnyka – ne chata*. (Хата без рушника – не хата.), což znamená dům bez *rušnyku* není domem. *Rušnyk* je speciální kus látky, na

který se vyšívá krásná výšivka plná složitých ornamentů. Ačkoliv slovo *rušnyk* vzniklo od slova ruka a je podobné českému slovu ručník, nedá se tento pojem takto přeložit, protože nemá stejný význam, a považujeme jej za ukrajinskou reálii. Neutírají se do něj ruce, nýbrž má symbolický význam. Každá oblast Ukrajiny má svůj vlastní styl *rušnyku* a liší se barvami i motivy.

Využívali ho již pohané před pokřtěním Kyjevské Rusi a to tak, že jej často věšeli na dřevo v místnosti, kde mívali důležitá shromáždění. Sloužil jim jako talisman a věšel se nad dveře, okno či ikony, aby ochraňoval lidi před zlými duchy. Lidé také věřili, že zářivě červená barva *rušnyku* měla magickou sílu. Po přijetí křesťanství na Rusi získal *rušnyk* obřadní smysl a jeho význam se přizpůsobil křesťanským zvyklostem. Od té doby se využívá při svátečních obřadech, jako byl křest dítěte, svatba či pohřeb. Při křtu byl dítěti darován *rušnyk*, do kterého jej zabalili, aby získal štěstí a dobrý osud. Dívky, pokud se chtěly vdát, musely předložit vlastnoručně vyšité *rušnyky*. Také na něm klečela či stála nevěsta s ženichem během svatebního obřadu. Dává se na něj chléb jménem *korovaj* (коровай), který se nejčastěji peče na svatby a přináší novomanželům štěstí. Tento chléb je velký, kulatý a bohatě zdobený těstem ve formě květin, obilí či hvězd. Při pohřbu se dával *rušnyk* na zesnulého jako jeho poslední oblečení nebo se ovázal kolem kříže na hrobě. Dále ho využíval hostitel, který přivítal hosty chlebem a solí, které měl položené na *rušnyku*.

Výšivka je nejčastěji tvořená z červené nitě, někdy se přidávala černá či modrá, aby se vytvořil kontrast. Protože je *rušnyk* velmi důležitý, je vyroben pouze z kvalitních lněných nití. Nejprve se na *rušnyky* vyšívaly jen pruhy, později se začali používat motivy jako květy, stromy (strom života), hvězdy, kola či trojúhelníky. *Rušnyk* byl nejprve oboustranný, mohla se využívat kterákoliv strana. Nyní má plátno vrchní a spodní výšivku.⁵⁴ (viz obrázek 15)

14. VYBIJKA (вибійка)

Vybijka taktéž známá pod názvy *vybyvanka* (вибиванка), *malovanka* (мальованка), *dymka* (димка) nebo *drukovanycja* (друкованися) je způsob tištění ornamentů na látku

⁵⁴ ВОЛИНЕЦЬ, Любов: Обрядові рушники in Український народний одяг, Printing Methods Inc., New York, 1992, 284-285 с.

pomocí ručně vyřezané a obarvené dřevěné desky. Tento způsob zdobení tkaniny pochází již z dávných dob. Útržky oblečení, na kterých byla *vybijka*, byly objeveny v různých regionech Ukrajiny, a to nejčastěji z 11. a 12. století. Mužům, kteří tiskli ornamenty na látku, se říkalo *vybijnyky* (вибійники), *dymkari* (димкари), *kracylnyky* (красильники) nebo *synylnyky* (синильники). Tito muži byli velmi zruční a museli umět vyřezávat dřevo, vyrábět barvy a také ovládat techniku tisku na látku. Technika byla nejvíce rozšířena na západě Ukrajiny. Barva pro tisk se získávala z přírodních zdrojů, například černá barva se získávala z popele a červená barva z brouků. Látka byla především z vlny a ornamenty na ní se pravidelně opakovaly. Motivy ornamentů byly nejčastěji slunce, hvězdy, semínka, růže, hříby atd. Z této látky se nejčastěji šily sukně, kapesníčky, *fartuchy* – zástěry nebo *rušnyky*.

Na potisk látky existují dvě techniky. První technika se jmenuje *zverchně vybyvanňa* (зверхнє вибивання) a druhá technika se nazývá *kubove vybyvanňa* (кубове вибивання). První technika, kterou lze nazvat vnější vyražení, se prováděla tak, že se barva dala do horkého oleje, poté se natřela na ornamenty vyřezané v dřevěné desce a obtiskla se na látku, která potom musela zaschnout. Pokud se použilo více barev, každá barva musela mít svou vlastní desku. Při druhé technice tzv. indigové vyražení se desky namočily do vápna a obtiskly se ornamenty. Poté se látka dala do barelu s barvou a obarvila, avšak ornament pomocí vápna zůstal neobarven. Nejčastěji tak vznikala modrá látka s bílými ornamenty.⁵⁵ (viz obrázek 16)

15. NÁKUP

Jistě není tajemstvím, že ukrajinský kroj, především tedy *vyšyvanka*, se stal jedním z oblíbených suvenýrů turistů, kteří každoročně zavítají do země. Téměř každý Ukrajinec vlastní alespoň jednu *vyšyvanku*, a existuje mnoho míst, kde si ji pořídit. První variantou je si ji vlastnoručně vyšít, což je velmi těžké, a ne každý člověk to umí. Další možností je si ji koupit. Na internetu existuje obrovské množství obchodů, kde se prodávají *vyšyvanky* a jiné části kroje. Takovéto stránky jsou například Etnoxata, Folkmoda nebo Skyba. Taktéž je možné si ji koupit v kamenných obchodech nebo na trhu. V Kyjevě je nejpopulárnější

⁵⁵ ЗАХАРЧУК-ЧУГАЙ, Раїса: Народна вибійка in Український народний одяг, Printing Methods Inc., New York, 1992, 286-287 с.

pouliční trh, který se nachází v *Andrijivském uvozu* a ve Lvově trh s názvem *Vernisaž* (Вернісаж). (viz obrázek 17 a 18)

16. MUZEA

Na Ukrajině existuje obrovské množství etnografických a folklórních muzeí, kde je možné si prohlédnout ukrajinský kroj všech regionů, vyšívané *rušnyky*, barevné výšivky nebo vybavení tradičních domů v různých částech Ukrajiny. Najdeme zde muzea knih, vody, chleba, kosmonautiky či *pysanky* (писанка), což jsou zdobené velikonoční kraslice. Ať už si člověk vybere téměř kterékoliv muzeum, a to zejména historické či lokální muzeum, je velmi pravděpodobné, že zde bude alespoň nějaká expozice s ukrajinským krojem. V roce 2010 vznikl na Ukrajině internetový portál *Ridna Krajina* (Рідна Країна), který se zajímá nejen o politiku či zdraví, ale také se snaží prohloubit znalosti o kultuře. Na jejich stránkách lze najít téměř každé muzeum ze všech oblastí Ukrajiny a dozvědět se nejdůležitější informace.

V *Ivano-Frankivské* oblasti bychom mohli najít muzeum *vyšyvanky*, ukrajinsky *Muzej Vyšyvanka* (Музей Вишиванка), kde se nachází různobarevné vyšívané košile, *rušnyky*, opasky, *pojasy*, šátky a další bohatě zdobené předměty z *Huculščyny*. Taktéž zde je možnost si huculský kroj vyzkoušet a vyfotit se v něm. V této oblasti též lze navštívit vesnici Krylos, kde se nachází *Muzej narodnoji architektury ta pobutu Prykarpatt'a* (Музей народної архітектури та побуту Прикарпаття), kde můžeme navštívit domy obývané dříve lidmi z *Prykarpatt'a*. V místnostech je možné vidět místní kroj a *rušnyky*. Podívat se na karpatské kroje a *bezrukavky* je možné v *Muzeju etnografiji ta ekolohiji Karpatskoho kraju* (Музей етнографії та екології Карпатського краю). Taktéž se v této oblasti nachází *Istoryko-etnografičnyj muzej Berehiňa* (Історико-етнографічний музей Берегиня), kde je expozice *rušnyku a soroček*.

Přímo v hlavním městě Kyjevě se nachází muzeum výšivky Glow Art, které založila Tet'ana Protčeva (Тетяна Протчева). Je možné zde objevit typické a starodávné ornamenty na výšivkách, ale také nové moderní znaky a výšivky nejen na kroji, ale i na dnešním oblečení. Je zde i možnost si vyzkoušet *soročku* a vyfotit se v ní. V Kyjevské oblasti leží *Muzej ukrajinskoho rušnyka* (Музей українського рушника), který vznikl roku 1995 a nalezneme zde velké množství *rušnyku* z mnoha částí Ukrajiny, vyšité různými styly. V blízkosti Kyjevo-Pečerské lávry stojí *Muzej Ivana Hončara* (Музей

Івана Гончара), kde je možné si prohlédnout *rušnyky* a kroje. Vevnitř Kyjevsko-Pečerské lávry se nachází *Nacionalnyj muzej ukrajinskoho narodnoho dekoratyvnoho mystectva* (Національний музей українського народного декоративного мистецтва), kde opět nalezneme kroje, *rušnyky* či *vybijky*.

V Poltavské oblasti bychom mohli navštívit *Poltavskij muzej rušnyka* (Полтавський музей рушника), kde se nachází nejen velké množství vyšíváných *rušnyků*, ale také expozice s lidovými kroji.

V roce 1988 byl v Černihivské oblasti založen *Kozeleckyj muzej istroriji tkactva Černihivščyny* (Козелецький музей історії ткацтва Чернігівщини), kde můžeme spatřit kroj či *rušnyky* a dozvědět se o více o historii tkaní.

Existuje však daleko více etnografických muzeí po celé Ukrajině, kde bychom mohli najít různé ukázky tradičního lidového kroje, *rušnyky* a výšivek.⁵⁶

17. SLOVNÍČEK ZÁKLADNÍCH POJMŮ

andarak (андарак) - jiný název pro sukni

bajur (баюр) - jiný název pro pásek (*pojas*)

balamuty (баламути) - náhrdelník z velkých bílých perel

baršun (баршун) - malý náhrdelník z korálek, který je těsně kolem krku

bavnycja (бавниця) - pokrývka hlavy připomínající čelenku, nosí ji vdané ženy, na *Haljučyně*

bavnyčkova vyšyvka (бавнучкова вишивка) - typ výšivky na košili v *Javorivščyně*

bekeša (бекеша) - kabát

besahy (бесаги) - taška, která se nosí přehozená přes rameno, má dva otvory podobné kapsám

bezrukavka (безрукавка) - všechny typy vest

brasar (брацар), bryсар (брицар) - manžety

⁵⁶ Рідна країна (03. 03. 2019), dostupné z <http://ridna.ua/museums>.

сачок (цачок) - krátká ženská *svyta*

cukarka (цукарка) - teplá vesta

curkanka (цурканка) - typ vesty

čemerka (чемерка) - krátká bunda

čerес (чепець) - черес

čeres (черес) - kožený opasek na přezky, oblast Karpat

čerevyky (черевики) - kožené boty, nosily se především na svátky

čerňanka (чернянка) - košile z černých nití

čoboty (чоботи) - vysoké pevné boty, podobné kozačkám

čochlamy (чохлами) - široké manžety

čumak (чумак) - typ mužské košile

dukač (дукач) - mince na náhrdelníku, někdy ozdobena drahými kameny

fartuch (фартух) - zástěra, to samé jako *zapaska*

fota (фота) - černá nebo modrá látka vyrobená v továrně

futro (футро) - bunda z kožešiny

gerdan (гердан) - náhrdelník z malých korálků, má různé ornamenty, především na západě

gerset (герсет) - velmi dlouhá vesta sahající téměř ke kolenům

hablik (габлік) - dlouhý oděv z tenké látky

hač (гач) - kalhoty ušité ze sukna

haman (гаман) - tkaný *pojas* s taštičkou

hobortka (гобортка) - tmavá nesešitá látka, stejné jako *horbatka*

horbatka (горбатка) - tmavá nesešitá látka, která se nosila na sukni

huňka (гунька) - látka kolem pasu

chlop'janka (хлоп'янка) - tuniková mužská košile, styl košile na západní Ukrajině

chrest (хрест) - jeden křížek na řetízku

chrestyky (хрестики) - řetízek z křížků

jantar (янтар) - náhrdelník z jantaru

javorivka (яворівка) - typ výšivky na košili v *Javorivščyně*

jupka (юпка) - svrchní část oděvu, kabát

kamizelka (камізелька) - delší teplá vesta

kapeljuščynňa (капелющиння) - pokrývka podobná věnci

karabulja (карабуля) - pokrývka hlavy, bohatě zdobená, s barevnými stuhami

keptar (кептар) - krátká teplá vesta

kercet (керсет) - typ vesty

koda (кода) - pokrývka hlavy, obšitá látkou s korály či stuhami, nahoře trčely piliny

kodyna (кодина) - svatební věnec na hlavu, z oblasti *Bukovyny*

kofta (кофта) - svetr

korablyk (кораблик) - pokrývka hlavy připomínající loď

korset (корсет) - dlouhý ženský vrchní oděv bez rukávů

korsetka (корсетка) - dlouhý ženský vrchní oděv bez rukávů, jiný název pro korset

kozačyna (козачина) - krátká *svyta*

kožuch (кожух) - kožich ze zvířecí kůže

kožušanka (кожушанка) - kožený kabát bez rukávů

kožušnycja (кожушниця) - kožich

krajka (крайка) - vyšívaná stuha, malý pásek (пояс) kolem pasu

kusačok (кущачок) - *svyta* dlouhá po kolena

kučma (кучма) - vysoká kuželovitá čepice z ovčí vlny

kutacy (кутаси) - nitě na konci *pojasu*

kybalka (кибалка) - ženská pokrývka hlavy

kylymova zapaska (килимова запаска) - zástěra, která se šila podobně jako koberce, a má podobný vzhled

lajbyka (лайбука) - vesta

lejbyk (лейбик) - oděv připomínající vestu

lemko soročka (лемко сорочка) - typ mužské košile

litnyk (літник) - vlněná sukně, především v Polesí

lotsmanska soročka (лотсманська сорочка) - typ mužské košile

lyčaky (личаки) - boty pletené z kůry stromů

malovanka (мальованка) - doma barvená sukně

malitovka (малітовка) - přívěsek s ikonou

maňkety (манькети) - kanýrky

manta (манта) - mužský kabát, který má zezadu látku ve tvaru čtverce, oblast *Bukovyny*

mitjan (мітян) - dlouhá kožešinová vesta

morščaky (морщаки) - postoly z kůže

myšyn (мишин) - typ kalhot

naframa (нафрама) - velký šátek kolem hlavy, to samé jako *namitka*

namitka (намітка) - velká látka kolem hlavy, nosí ji vdané ženy, pokládá se na např. na *bavnyscju*

namysto (намисто) - náhrdelník z perel, korálů či kamenů

očipok (очіпок) - čepice vdané ženy

onuči (онучі) - česky onuce, látka obmotaná kolem nohy

pidoplička (підоплічка) - mužská lněná košile, ke které se nosily bílé kalhoty

pilka (пілка) - jiný název pro *fartuch*, z lněného nebo konopného plátna

plachta (плахта) - nešitá látka, kterou nosily ženy kolem pasu, později ji nahradili sukně

plat (плат) - zástěra, jiný název pro *fartuch*, Zakarpatská oblast

podolok (подолок) - bílá sukně, Zakarpatská oblast

pojas (пояс) - vyšíváný pásek kolem pasu

popruhi (попругі) - kožený pásek

port'anka (портянка) - tenký kabát

port'anys (портянись) - úzké plátěné kalhoty

port'anuk (портяник) - plátěná sukně

postoly (постоли) - obuv vyrobená z kravské nebo prasečí kůže

prytulka (притулка) - jiný název pro zástěru

riklja (рікля) - svrchní oděv bez rukávů, k němuž je přišita sukně, nosila se na svatbě

rušnyk (рушник) - látka s výšivkou, která se používá při důležitých obřadech

sajan (саян) - jiný název pro sukni

salba (салба) - velký náhrdelník z mnoha mincí, oblast *Bukovyny*

sardak (сардак) - dlouhý kabát ze sukna

soročka (сорочка) - dlouhá košile

soročka-hološujka (сорочка-голошийка) - ženská košile, která má výšivku ve tvaru čtverce kolem krku

spadnica (спадніца) - jiný název sukně

spidnycja (спідниця) - sukně

spodnica (сподніца) - název sukně

stanika (станіка) - typ vesty

strička (стрічка) - stuha do vlasů

svyta (свита) - kabát ze sukna

syľjanka (силянка) - náhrdelník z malých korálek

šarka (шапка) - čepice

šarafan (шарафан) - vesta s přišitou sukni, nosila se na *soročce*

šátek (хустка) - pokrývka hlavy, šíje či ramen

šorc (шорц) - krátká sukně

šyrynky (ширинки) - vyšívané kapesníčky

tajstra (тайстра) - vlněná vyšívaná taška

vinok (вінок) - věnec z květů

vitrak (вітрак) - krátký kabát

vybijka (вибійка) - potisk látky, nejčastěji z oblastí *Javorivščyny, Lemkivščyny* a *Dnipro*

vybyvanka (вибиванка) - doma barvená sukně

vyšyvanka (вишиванка) - vyšívaná košile

zapaska (запаска) - zástěra na sukni z barevné látky

župan (жупан) - dlouhý oděv z drahé látky

18. ZÁVĚR

V této bakalářské práci jsme se věnovali ukrajinskému kroji, který je nezbytnou součástí ukrajinské kultury, a je z něj možné vyčíst historii a kreativitu celého národa. Nejprve jsme si vysvětlili, co to vůbec kroj je, a že to není jen záležitost Ukrajiny. Každá země světa má svůj specifický kroj neboli lidový oděv, který charakterizuje daný stát kulturně, historicky, ekonomicky a geograficky. Dále jsme se zabývali ukrajinským krojem obecně a zjistili jsme jeho osobitost a jedinečnost.

V průběhu několika století existovalo obrovské množství vědců a etnografů, které ukrajinský kroj očaroval, a tak vzniklo velké množství knih a studií na téma ukrajinského kroje. Poznatky o něm se dozvídáme již v 11. století, a to díky rukopisům a freskám v mnoha chrámech. Významnými stoletími taktéž bylo 17., 18. a 19. století, kdy se tímto tématem zabýval i největší ukrajinský básník Taras Ševčenko. Nejvíce publikací však vycházelo ve 20. a 21. století, kdy působila např. Oksana Kosmina nebo Oleksa Vopaj, jejichž publikace pomohly této bakalářské práci.

Poté jsme rozdělili ukrajinské kroje podle historicko-etnografických oblastí. Existuje mnoho různých rozdělení, které si jsou velmi podobné. My jsme zvolili rozdělení podle Oksany Kosminy, která Ukrajinu rozčlenila na čtyři velké historicko-etnografické oblasti z konce 19. století a začátku 20. století na *polissja*, *lisostep*, *Karpaty* a *step*, které jsou tvořeny z 24 regionů.

Poté jsme představili oblékání ženy a muže z obecného hlediska, kde jsme stručně popsali ženskou i mužskou *soročku*, spodní část oblečení, pokrývku hlavy a obuv. Dále jsme se věnovali ukrajinské výšivce, která je velmi bohatá na barvy a ornamenty. Vysvětlili jsme si jejich původní význam, popřípadě, kde se nejvíce používají.

Jelikož jsme popsali ukrajinský kroj pouze obecně a stručně kvůli obrovské velikosti země a rozmanitosti ukrajinských krojů, tak jsme si vybrali tři oblasti, a popsali jsme je daleko detailněji. Zvolili jsme si regiony, které budou ze tří oblastí. Nejprve jsme se věnovali *Bukovyně*, která leží v Karpatech, a je specifická zejména barvou výšivky a taktéž díky své geografické poloze. Poté z *lisostepu* jsme se zaměřili na *Halyčynu* a z *Polissja* na *Žytomyrské Polissja*, které sousedí s Běloruskem.

V poslední řadě jsme vysvětlili, jak moc je ukrajinský kroj zakořeněný a populární u ukrajinské společnosti, a že jej lze najít v muzeích i v dnešní současné kultuře. Ukrajinský kroj a jeho prvky si uchovávají svou tradici i nyní. Lidé si nadále oblékají

vyšyvanku během důležitých svátků a událostí, jakou jsou např. svatba, pohřeb, narozeniny, státní svátky, náboženské svátky nebo festivaly. Na konci práce byl vytvořen slovník, který obsahuje 117 termínů týkajících se kroje zejména na *Bukovyně, Halyčyně a Žytomyrského Polissja*. Termín nalezneme přepsaný v latině, v azbuce a s krátkou vysvětlivkou pojmu.

Cílem této bakalářské práce bylo taktéž přiblížit ukrajinský kroj české společnosti, jelikož žádná publikace o ukrajinském kroji v češtině nikdy nevyšla. Měla vysvětlit, proč je kroj stále důležitý, a že se v něm odráží všechno ohledně národa, a také že bychom si měli vážit i v dnešní době globalizace tohoto dědictví, které nám naši předci zanechali.

19. РЕЗЮМЕ БАКАЛАВРСЬКОЇ ПРАЦІ

Бакалаврська дипломна праця присвячена дослідженню традиції українського національного одягу, який представляє один з найважливіших та найцікавіших елементів української культури та історії. Багато людей сьогодні вважає, що традиційний одяг застаралій. Але українці думають про традиційне вбрання, як про щось прекрасне та пишаються своїм одягом, який відомий у цілому світі. Ця бакалаврська праця складається з шістнадцяти розділів, які починаються вступом та закінчуються висновком. Кінець праці містить ілюстрований додаток.

У першому розділі нам було потрібно дати визначення, що таке традиційне вбрання загалом та описати його види в різних державах у світі, тому що це прояв культури, історії, місцезнаходження та економічної ситуації окремих народів. Наприклад люди в Африці, де завжди спекотний клімат, одягалися по-іншому, ніж люди в холодній Сибірі. Європейське традиційне вбрання було прикрашене та люди часто використовували мереживо або вишивку. У світі існують різні костюми та їх назви. За одягом можна визначити, до якої держави він належить. Наприклад, в Японії носять одяг з назвою кімоно, а в Кореї - ханбок. Одяг відрізнявся, якщо був для жінок, чоловіків або дітей. Вишивка була залежна від віку. Найбагатшу вишивку мали діти, а найпростішу - старші люди. Заможні люди мали кращі та складніші вишивки на одязі та якісніші тканини. Далі у праці ми дали пояснення поняттям, які мають відношення до одягу. Наприклад, про те, що український одяг пов'язаний з фольклором. Тому ми розповіли про нього. Фольклор завжди передавався вербально, тільки в XVIII-му та у XIX-му століттях люди його почали записувати. Історик Степан Павлюк визначив чотири ознаки фольклору - анонімність, варіантність, імпровізація та усна традиція. Одяг був важливою частиною фольклору і він передався від покоління до покоління.

Розпочинаючи дослідження про традиційний одяг, **у другому розділі** нам необхідно було пояснити, що це таке українське вбрання. Ми його розділили на регіональний та національний одяг. Потім ми зробили ракурс у минуле та розповіли про одяг, який носився у Київській Русі.

У третьому розділі ми займалися важливими згадками, вченими та етнографами, які написали низку книжок, статей або етюдів про одяг українців. Найстаріші згадки походять з XI-го століття з літописів та фресок храмів. Значну кількість праць про

одяг було написано протягом XVII, XVIII та XIX століть, у часи життєдіяльності Тараса Шевченка або Івана Вагилевича. Більшість досліджень походить з XX-го та XXI-го століття, коли жив, наприклад, етнолог Олекса Вопопай, Тамара Ніколаєва або Оксана Косміна.

Україна - це дуже велика держава, де існує безліч варіантів українського вбрання. Тому у **четвертому розділі** необхідно було розділити країну на чотири історико-етнографічні області. Кожний етнограф має свій спосіб поділу, який дуже схожий з іншими. Ми вибрали розділення на етнографічні області за пропозицією Оксани Косміни, згідно з яким Україна розділяється на лісостеп, степ, Карпати та полісся, які далі діляться на двадцять чотири регіони.

Далі у **п'ятому та шостому розділах** ми представили жіночий та чоловічий одяг у загальному аспекті. Спочатку ми приділили увагу сорочкам та описали найчастіші їх типи. У минулому сорочки не мали поділу на жіночі або чоловічі. Була просто загальна назва – сорочка, а пізніше з'явився варіант жіночої сорочки. Вишивка на жіночих сорочках завжди багатша, ніж чоловіча. Далі нашу увагу було зосереджено на таких елементах, як жіночі спідниці та чоловічі штани. Раніше жінкам було заборонено носити штани. Вони могли мати тільки спідниці. Жінки та чоловіки носили тканний пояс. Коли він був зі шкіри, це був тільки чоловічий. Жінкам також треба було закрити волосся, тому вони носили різноманітні очіпки, хустки або намітки. Чоловіки та жінки взувались найчастіше у постоли, черевики та чоботи. Черевики та чоботи мали у своєму гардеробі передусім заможні люди.

У **сьомому розділі** ми займалися дослідженням української вишивки, для якої характерні прекрасні орнаменти та фарби. Ми спробували дати пояснення їх початковим значенням. Символи у вишивці мають не лише естетичний характер але служать як захист від злого. Ми можемо розділити символи на три групи - географічні, зооморфні та рослинні візерунки. Найвикористовуванішими символами були географічні та рослинні. У зооморфних найчастіше використовувалися птахи, які представляють людську душу. Їх часто вишивали на весільному рушнику у парі. На сорочці або на рушнику вишивалися також рослинні візерунки, наприклад, такі як троянда, калина, дуб або лілія. Найулюбленішими стали геометричні символи, у яких використовувалися візерунки зірок, круга, ліній та ромбів. Прихований сенс

можна знайти у кольорах вишивок. Найпопулярнішим було застосування червоного та чорного кольорів.

У зв'язку з тим, що попередньо ми присвятили свою увагу загальним описам українського вбрання та його різноманітності через велику площу держави України, далі **у восьмому, дев'ятому та десятому розділі** ми вирішили вибрати три області, які ми описали детальніше. Це були території, які знаходяться в трьох областях. Найперше ми займалися регіоном Буковина, який розташований у Карпатах. Вишивка в цій області специфічна передусім яскравими барвами. З області лісостепу ми зосередилися на Галичину та Полісся, а саме на Жиромирське Полісся, яке межує з Білоруссю. Велику кількість термінів з цих областей ми записали у словник, який знаходиться на кінці праці.

В одинадцятому розділі ми присвятили нашу увагу опису популярності та улюбленості українського національного одягу в сьогоденні суспільстві. Ми його можемо знайти не тільки у музях, але також у сучасній українській культурі. В Україні було створено багато проектів про одяг. Одним з них був „Спадок“. Група Film.ua зробила короткі відеокліпи, які представили традиційне вбрання у різних регіонах. Ми б могли знайти елементи українського одягу також у показі мод та кінематографії. Така важлива частина одягу, як вишиванка, присутня майже у кожному серіалі, тому що це просто звична річ. Українці також знімають історичні фільми або фільми, де можемо побачити весільний обряд. У таких фільмах люди звичайно одягнені у традиційний національний одяг. Люди його одягають у День вишиванки, але і у будні дні. В Україні існують етногрупи, які створюють музику, у якій з'являються елементи з українського фольклору. Деякі групи одягаються у народний костюм або використовують його частини. Існують теж відеокліпи на козацьку та народну тему, де ми можемо побачити елементи національного українського вбрання.

У дванадцятому розділі ми розповідали про рушник. Хоча це не належить до українського вбрання, рушник є дуже важливим у житті кожного українця. Це спеціальна вишита тканина, на якій є вишивка найчастіше червоної барви. Він має велике значення для життя українця. Люди його використовують протягом хрещення, весілля та похорону. Рушник також висить у кожній хаті та обрамлює ікону.

Далі, у **тринадцятому розділі**, увагу нашої праці було присвячено способу ручної оздобы сорочок - вибійці. Цим способом прикрашали сорочки, запаски або інші елементи одягу чи інтер'єру. Найвикористовуванішим мотивом було сонце, також зірки або троянди. Цю діяльність виконували чоловіки, які називалися вибійниками, думкарями або красильниками.

У **чотирнадцятому розділі** ми писали про те, де можна купити вишиванку. Якщо ми би хотіли мати українську вишиванку, то існують два способи, як отримати її. Ми можемо сорочку пошити власноруч, купити її у магазині або на вуличному ринку. Найвідвідуваніший ринок у Києві знаходиться на Андріївському узвозі. У Львові є ринок, який називається Вернісаж. Тут можна купити вишиванки усіх кольорів.

У **п'ятнадцятому розділі** ми займалися музейною тематикою. В Україні існує величезна кількість музеїв з українськими костюмами та вишивками. Майже у кожному етнографічному або фольклорному музеї можна оглянути зразки регіонального одягу у даній області. Наприклад, в Івано-Франківській області знаходиться Музей Вишиванка, де можна оглянути вишивані сорочки, рушники, хустки, безрукавки та інші речі, зокрема з Гуцульщини. У Київській області можна відвідати Музей народного рушника та побачити рушники з цілої України. У Полтавщині знайдемо Полтавський музей рушника, де виставлено вишивані рушники. У музеї також є експозиція українського одягу. І на цьому весь перелік не закінчується, бо на Україні багато таких музеїв.

На кінці бакалаврської праці у **шістнадцятому розділі** ми помістили словник найосновніших термінів, які пов'язані з традиційним вбранням, зокрема із територій Буковини, Галичини та Житомирського Полісся. Ці терміни написані в латиниці та азбуці разом з коротким поясненням їх значення. Їх у загалі сто сімнадцять.

Однією з цілей праці було представити елементи українського національного вбрання і наблизити його до чеського культурного середовища, тому що у нас немає жодного видання або книги про український одяг чеською мовою. Ще однією метою праці було висвітлення важливості національного одягу. Адже на ньому відображається все про народ і нам треба цінити його у наші дні глобалізації, тому що це спадщина наших предків. Основною метою було описання українського традиційного вбрання з допомогою точної термінології.

20. BIBLIOGRAFIE

20.1 Ukrajinské knižní zdroje:

1. ВІКЛАНД, Лінда і СТІВЕНС, Алісія: Український стиль, Видавничий дім "Києво-Могилянська академія", Київ 2011, 184 с.
2. ВОРОПАЙ, Олекса: Звичаї нашого народу. Етнографічний нарис. Том II, Українське видавництво, Мюнхен 1958, 289 с.
3. КИСІЛЬ, Григорій: Українська вишивка, Дивосвіт, Полтава, 2005, 42 с.
4. КОСМІНА, Оксана Юліївна: Традиційне вбрання українців. Том I. Лісостеп. Степ., Балтія-Друк, Київ 2008, 160 с.
5. КОСМІНА, Оксана Юліївна: Традиційне вбрання українців. Том II. Полісся. Карпати., Балтія-Друк, Київ 2009, 160 с.
6. КРИП'ЯКЕВИЧ, Іван: Історія української культури, Либідь, Київ, 2002, 656 с.
7. НАУЛКО, Всеволод Іванович: Культура і побут населення України, Либідь, Київ, 1991 232 с.
8. НІКОЛАЄВА, Тамара: Історія українського костюму, Либідь, Київ, 1996, 176 с.
9. ОДАРЧЕНКО, Петро та кол.: Український народний одяг, Printing Methods Inc., New York, 1992, 311 с.
10. ОМЕЛЯШКО, Ростислав: Народна культура зраненої землі, Довіра, Київ, 1997, 92 с.
11. ОСТРОВСЬКА, Тетяна Олексіївна: Знаки - 155 стародавніх українських вишивок, Соняшник, Київ, 1992, 71 с.
12. ПАВЛЮК, Степан Петрович: Українське народознавство, Фенікс, Львів, 1994, 608 с.
13. ШЕЙКО, Василь, ТИШЕВСЬКА, Любов: Історія української культури, Кондор, Київ, 2011, 264 с.

20.2 Jiné knižní zdroje:

1. ČÍŽKOVÁ, Marta Marie: Hanácký kroj, Edice kulturních zpráv, Prostějov, 1940, 105 s.
2. HOLUBOVÁ, Markéta: Kroj, oděv, oděvní doplňky, krajka, výšivka, textilní techniky, Etnologický ústav Akademie věd České republiky, Praha, 2001, 148 s.
3. LEŠČÁK, Milan a SIROVÁTKA, Oldřich: Folklór a folkloristika: O l'udovej slovesnosti, Smena, Bratislava, 1982, 263 s.

4. LUDVÍKOVÁ, Miroslava: Lidový kroj na Hané, Muzeum Komenského, Přerov, 2002, 119 s.
5. MAGOCSI, Paul Robert: Our people: Carpatho-Rusyns and their descendants in North America, Bolchazy-Carducci Publishers, Canada, 2005, 230 s.
6. TURKOVÁ, Marie: Hanácký kroj v Nákle, Marie Turková, Olomouc, 2013, 92 s.

20.3 Elektronické zdroje:

1. Malovaný kraj, Záhorské muzeum (01. 03. 2019)
Dostupné z <http://www.folklortradice.cz/lidovy-kroj-podluzi/krajina-a-kroj>
2. Maria Sibirtseva (20. 05. 2018)
Dostupné z <https://theculturetrip.com/europe/ukraine/articles/a-complete-guide-to-traditional-ukrainian-clothing>
3. Рідна країна (12. 03. 2019)
Dostupné z <http://ridna.ua/museums/>
4. Етнографічний комплекс: Українське село (20. 03. 2019)
Dostupné z <http://etno-selo.com.ua/ua/etnohrafiiia/remesla/prykladne-mystetstvo/541-vybiika>
5. EtnoDim (09. 10. 2019)
Dostupné z <https://etnodim.com.ua/ua/ua-tsikava-informatsiya/207-symvolika-ornamentiv-ua>
6. Надія Понятишин (05. 12. 2019)
Dostupné z <https://uamodna.com/articles/taemnychi-kody-predkiv-12-golovnyh-symvoliv-ukrayinsjkoyi-vyshyvky/>
7. M-Ukraine (19. 05. 2019)
Dostupné z <http://m-ukraine.com/707-tayemni-filosofski-smysly-starodavnoyi-ukrayinskoyi-vyshyvky.htm>
8. Etnoxata (25. 03. 2019)
Dostupné z <https://etnoxata.com.ua/statti/traditsiji/simvolichnist-koloriv-v-ukrajinskij-vishivtsi/>
9. Etnoxata (25. 03. 2019)

- Dostupné z <https://etnoxata.com.ua/statti/vishivanki-istorija-i-suchasnist/tsveta-narodnoj-vyshivki-i-ih-znachenie/>
10. FilmUA group (26. 03. 2019)
Dostupné z <https://film.ua/uk/production/filmsandseries/projects/309>
11. Оксана Шевчук (08. 01. 2014)
Dostupné z <http://spadok.org.ua/vyshyvka-i-vbrannya/kolory-natsionalnoyi-vyshyvky>
12. Sociologický ústav AV ČR: Sociologický slovník – Folklor (21. 12. 2017)
Dostupné z <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Folklor>
13. Sociologický ústav AV ČR: Sociologický slovník – Etnografie (10. 11. 2018)
Dostupné z <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Etnografie>
14. Sociologický ústav AV ČR: Sociologický slovník – Tradice (11. 12. 2017)
Dostupné z <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Tradice>
15. Vsviti (12. 05. 2017)
Dostupné z <http://vsviti.com.ua/ukraine/71028>
16. 24 Lifestyle (17. 04. 2018)
Dostupné z <https://vseua.info/shhiri-svyata-blagodijnij-kalendar-ukrayins-kogosvyatkovogo-vbrannya/>
17. К. І. Матейко (03. 04. 2019)
Dostupné z <https://ukr.sovfarfor.com/dekorativno-prikladne-mistectvo/odjag/272-narodnij-odjag-xix-pochatku-xx-st-chastina-persha.html>
18. German culture (09. 04. 2019)
Dostupné z <https://germanculture.com.ua/daily/traditional-german-clothing-dirndl-and-lederhosen/>
19. Olga Gliozza (09. 04. 2019)
Dostupné z <https://theculturetrip.com/europe/russia/articles/a-brief-guide-to-traditional-russian-dress/>
20. Victoria and Albert Muzeum (09. 04. 2019)
Dostupné z <http://www.vam.ac.uk/content/articles/t/traditional-dress-from-east-asia/>
21. Exploring Africa (09. 04. 2019)
Dostupné z <https://www.exploring-africa.com/en/kenya/maasai-people/maasai-clothing-and-accessories>
22. Анна Тимошук: Аксесуари в українському етно (09. 04. 2019)
Dostupné z <https://uamodna.com/articles/ne-vyshyvankoyu-odnoyu/>
23. Lifestyle (04. 04. 2019)

Dostupné z

https://24tv.ua/lifestyle/den_vishivanki_v_ukrayini_istoriya_ta_traditsiyi_svyata_n817527

24. BBC (04. 04. 2019)

Dostupné z <https://www.bbc.com/ukrainian/features-38301568>

25. VSEUA (04. 04. 2019)

Dostupné z <https://vseua.info/shhiri-svyata-blagodijnij-kalendar-ukrayins-kogo-svyatkovogo-vbrannya/>

26. Ірен Файчак (05. 02. 2019)

Dostupné z <https://ridna-ukraina.com.ua/traditions/natsionalnyi-kostium.html>

21. PŘÍLOHY

Obrázek 1

Na této fotografii vidíme krátké kožené kraťasy *lederhosen*, které nosili muži v Rakousku a Německu. (fotografie dostupná z <https://www.lederhosenstore.com/product/mens-lederhosen-brown-green-deer-motifs-led26>)

Obrázek 2

Ženský tradiční кроj s názvem *dirndl* pochází z německy mluvících zemí. (fotografie dostupná z <https://www.limberry.de/amsel-gruen-leinen-dirndl-seidenschuerze-lola-32-34-36-38-40-42-13147.html>)

Obrázek 3

Sarafan je tradiční ruský kroj, který se nosil zejména na venkově. Jeho zvláštností bylo, že neměl rukávy, a byl jednodílný. Pod *sarafanem* se nosila košile. (fotografie dostupná z <https://ivanka.club/blogs/ivanka-sarafan-kosovorotka/istoriya-russkogo-sarafana>)

Obrázek 4

K ruskému kroji sarafánu ženy nosily pokrývku hlavy zvanou *kokošnik*. *Kokošnik* byl bohatě zdobený např. perlami. (fotografie dostupná z <https://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/308292>)

Obrázek 5

Ženský hanácký kroj, jehož výstavu nalezneme v Muzeu Komenského v Přerově.
(fotografie autorky)

Obrázek 6

V Japonsku muži i ženy nosí kroj s názvem *kimono*. V dnešní době si jej oblékají při festivalech a slavnostních příležitostech. (fotografie dostupná z <http://www.miyazakigofuku.com/>)

Obrázek 7

Tradiční kroj v Koreji se nazývá *hanbok*. Charakterizuje jej široká sukně v zářivých barvách. Kroj také nemá kapsy. (fotografie dostupná z <https://www.etsy.com/listing/550517453/hanbok-luxury-korean-traditional-costume>)

Obrázek 8

V Indii ženy nosí *sári*, což je oděv z dlouhé látky, která se obmotává kolem ramene a těla. Typické pro *sári* jsou zářivé barvy. (fotografie dostupná z <https://www.myntra.com/sarees/kalakari-india/kalakari-india-gold-coloured-silk-cotton-woven-design-tussar-saree/7567014/buy>)

Obrázek 9

Upnutý čínský tradiční oděv se nazývá *hanfu*. (fotografie dostupná z <https://www.aliexpress.com/item/Chinese-Style-Women-s-Ancient-hanfu-Clothing-Costumes-Traditional-Tang-Chinese-Fairy-Dress-Princess-Women-China/32597298334.html>)

Obrázek 10

V Africe existuje kmen Masajů. Masajové nosí přes rameno barevnou látku, které se říká *shuka*. (fotografie dostupná z <https://www.gadventures.com/blog/story-behind-maasais-shuka-cloth/>)

Obrázek 11

Na této historicko-etnografické mapě vidíme rozdělení Ukrajiny na čtyři hlavní části – lisostep, step, Karpaty a polissja. Oblasti se dále člení na menší regiony.

(z knihy КОСМІНА, Оксана Юліївна: Традиційне вбрання українців. Том І. Лісостеп. Степ., Балтія-Друк, Київ 2008, 160 с.)

Obrázek 12

Na levé fotografii se nachází dívka z *Bukovyny* ve svátečním oděvu. Okolo hlavy má obmotanou vyšívanou *namitku*. Na sobě má vyšívanou *sorochku* s květinovými vzory. Okolo pasu je přivázaná *horbatka*, která drží pomocí tlustého tkaného *pojasu*. Na nohou má dívka *postoly*, pod kterými má *onuče*.

Napravo se nachází muž z *Bukovyny* ve svátečním oděvu. Má na sobě *sorochku* tunikového typu a úzké kalhoty. Okolo pasu je obmotaný tlustý tkaný *pojas*. Přes rameno mu visí tkaná taška *tajstra* a na nohou má taktéž *postoly* s *onučemi*.

(z knihy КОСМІНА, Оксана Юліївна: Традиційне вбрання українців. Том II. Полісся. Карпати., Балтія-Друк, Київ 2009, 160 с.)

Obrázek 13

Napravo se nachází dívka ve svátečním oděvu z oblasti *Halyčyny*. Na sobě má vyšívanou *soročku*, na které je oblečená *bezrukavka*. Kolem krku má pověšené *namysto* a na sukni má přivázaný *fartuch*.

Nalevo je již dospělá žena taktéž ve svátečním oděvu. Má na sobě vyšívanou *soročku* s *kabatem*. Na hlavě má nasazenou *bavnycu*, přes kterou je položen šátek.

(z knihy КОСМІНА, Оксана Юліївна: Традиційне вбрання українців. Том I. Лісостеп. Степ., Балтія-Друк, Київ 2008, 160 с.)

Obrázek 14

Na fotografii se nachází dvě dívky ve svátečním oděvu z Žytomyrského Polissja. Dívky napravo má na sobě vyšivanou *sorochku*, sukni, přes kterou je *fartuch*. Kolem pasu má tkaný *pojas* a na hlavě má hedvábnou *stričku*.

Dívka nalevo má taktéž *sorochku* a *litnyk*. Na litnyku leží *zapaska*, která drží díky tkanému *pojasu*. Okolo krku má korále a na hlavě má nasazený věnec.

(z knihy КОСМІНА, Оксана Юліївна: Традиційне вбрання українців. Том II. Полісся. Карпати., Балтія-Друк, Київ 2009, 160 с.)

Obrázek 15

Okolo ikony Tarase Ševčenka je umístěn *rušnyk* s tmavě červenou výšivkou. (fotografie autorky)

Obrázek 16

Způsob tištění ornamentů se nazývá *vybijka*. Zde vidíme vytištěné rostlinné ornamenty na rukávu *soročky*. (fotografie dostupná z <http://etno-selo.com.ua/ua/etnohrafiiia/remesla/prykladne-mystetstvo/541-vybiika>)

Obrázek 17

Na fotografii se nachází moderní *vyšyvanka*, která byla zakoupena na pouličním trhu *Vernisaž* ve Lvově. Látka *vyšyvanky* je černé barvy a vytváří kontrast se žlutočervenou výšivkou. K *vyšyvance* patří tkaný *pojas* stejné barvy jako výšivka. (fotografie autorky)

Obrázek 18

Na trhu *Vernisaž* byla zakoupena taktéž bílá *vyšyvanka* s modrou výšivkou, kterou opět doplňuje stejnobarevný *pojas*. Na košili lze vidět ornamenty ve tvaru kosočtverců či květin. (fotografie autorky)